

eul_wid: okg-aa

Πλούταρχος ὁ Χαιρωνεύς · Plutarch of Chaeronea

That It Is Not Possible to Live Pleasantly According to Epicurus

Ὅτι οὐδ' ἡδέως ζῆν ἔστι κατ' Ἐπίκουρον

Period: Ῥωμαϊκή [Roman](#)
Dialect: Ἀττικίζουσα [Atticizing](#)
Domain: Φιλοσοφία [Philosophy](#)
Format: Πεζός [Prose](#)
Affiliation: [Platonist](#)

0.1086 Κωλώτης ὁ Ἐπικούρου συνήθης βιβλίον ἐξέδωκεν ἐπιγράψας “Ὅτι κατὰ τὰ τῶν ἄλλων φιλοσόφων δόγματα οὐδὲ ζῆν ἔστιν”. ὅσα τοίνυν ἡμῖν ἐπῆλθεν εἰπεῖν πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ τῶν φιλοσόφων, ἐγράφη πρότερον. ἐπεὶ δὲ καὶ τῆς σχολῆς διαλυθείσης ἐγένοντο <λόγοι> πλείονες ἐν τῷ περιπάτῳ πρὸς τὴν αἵρεσιν, ἔδοξέ μοι καὶ τούτους ἀναλαβεῖν, εἰ καὶ δι’ ἄλλο μηθὲν ἀλλ’ ἐνδείξεως ἕνεκα τοῖς εὐθύνουσιν ἐτέρους, ὅτι δεῖ τοὺς λόγους ἕκαστον ὧν ἐλέγχει καὶ τὰ γράμματα μὴ παρέργως διελθεῖν, μηδὲ φωνὰς ἀλλαχόθεν ἄλλας ἀποσπῶντα καὶ ῥήμασιν ἄνευ εἰώθειμεν ἐκ τῆς διατριβῆς, Ζεύξιππος ‘ἐμοὶ μὲν’ ἔφη ‘δοκεῖ πολὺ τῆς προσηκούσης ὁ λόγος εἰρῆσθαι παρηρησίας μαλακώτερον· ἀπίασι δ’ ἡμῖν ἐγκαλοῦντες οἱ περὶ Ἡρακλείδην <ὦς> τοῦ Ἐπικούρου καὶ τοῦ Μητροδώρου [ἡμῶν] μηδὲν αἰτίων ὄντων θρασύτερον καθαψαμένοις.’ καὶ ὁ Θέων εἴτ’ οὐκ ἔλεγεσ’ εἶπεν ‘ὅτι τοῖς ἐκείνων ὁ Κωλώτης παραβαλλόμενος εὐφημότατος ἀνδρῶν φαίνεται; τὰ γὰρ ἐν ἀνθρώποις αἰσχίστα ῥήματα, βωμολοχίας ληκυθισμοὺς ἀλαζονείας ἐταιρήσεις ἀνδροφονίας, βαρυστόνους πολυφθόρους βαρυνεγεφάλους συναγαγόντες Ἀριστοτέλους καὶ Σωκράτους καὶ Πυθαγόρου καὶ Πρωταγόρου καὶ Θεοφράστου καὶ Ἡρακλείδου καὶ Ἰππαρχίας καὶ τίνος γὰρ οὐχὶ τῶν ἐπιφανῶν κατεσκέδασαν, ὥστ’, εἰ καὶ τᾶλλα πάντα σοφῶς εἶχεν αὐτοῖς, διὰ τὰς βλασφημίας ταύτας καὶ κατηγορίας πορρωτάτω σοφίας ἂν εἴργεσθαι· φρόνους γὰρ ἔξω θείου χοροῦ· καὶ ζηλοτυπία δι’ ἀσθένειαν ἀποκρύψαι μὴ δυναμένη τὸ ἀλγοῦν.’ ὑπολαβὼν οὖν ὁ Ἀριστόδημος “Ἡρακλείδης οὖν” ἔφη ‘γραμματικὸς

0.1087 ὦν ἀντὶ τῆς ‘ποιητικῆς τύρβης’, | ὥς ἐκεῖνοι λέγουσι, καὶ τῶν “Ὀμήρου μωρολογημάτων” ἀποτίνει ταύτας Ἐπικούρῳ χάριτας, ἢ ὅτι Μητρόδωρος ἐν γράμμασι τοσούτοις <τῷ> ποιητῇ λελοιδόρηκεν; ἀλλ’ ἐκείνους μὲν ἔωμεν, ὧ Ζεύξιπε· τὸ δ’ ἐν ἀρχῇ τῶν λόγων ῥηθὲν πρὸς τοὺς ἀνδρας, ὡς οὐκ ἔστιν <εὖ> ζῆν κατ’ αὐτούς, τί οὐ μᾶλλον, ἐπεὶ κέκμηκεν οὗτος, αὐτοὶ δι’ ἑαυτῶν περαίνομεν ἅμα ‘νῦν αὖτε σκοπὸν ἄλλον’ (χ 5. 6), εἰ δοκεῖ, θέμενοι τοιαύτην τινὲν δίκην μετῴμεν ὑπὲρ τῶν φιλοσόφων τοὺς ἀνδρας· ἀποδεῖξαι γάρ, ἄνπερ ἢ δυνατόν, ἐπιχειρήσωμεν, ὅτι μηδὲ ζῆν ἡδέως ἔστιν κατ’ αὐτούς.’ ‘παπαί’ εἶπον ἔγωγε γελάσας, ‘εἰς τὴν γαστέρα τοῖς ἀνδράσιν ἔοικας ἐναλεῖσθαι καὶ τὴν περὶ τῶν κρεῶν ἐπάξειν, ἀφαιρούμενος ἡδονὴν ἀνθρώπων βοώντων· οὐ γὰρ πυγμαῖοι εἰμὲν ἀμύμονες· οὐδὲ ῥήτορες οὐδὲ προστάται δῆμων

οὐδ' ἄρχοντες, 'ἀεὶ δ' ἡμῖν δαίς τε φίλη' (Θ 246. 248) καὶ πᾶσα διὰ σαρκὸς ἐπιτερπὴς κίνησις ἐφ' ἡδονὴν τινα καὶ χαρὰν ψυχῆς ἀναπεμπομένη. δοκεῖς οὖν μοι μὴ τὸ ἔαρ ἐξαίρειν, ὥς φασιν, ἀλλὰ τὸ ζῆν ἀφαιρεῖσθαι τοὺς ἄνδρας, εἰ τὸ ζῆν ἡδέως μὴ ἀπολείψεις αὐτοῖς. 'τί οὖν' εἶπεν ὁ Θέων, 'εἰ δοκιμάζεις τὸν λόγον, αὐτὸς οὐ χρῆ παρόν;' 'χρήσομαι' εἶπον 'ἀκροώμενος καὶ ἀποκρινόμενος, ἂν δέησθε· τὴν δ' ἡγεμονίαν ὑμῖν παραδίδωμι.' μικρὰ δὲ προφασισαμένου τοῦ Θέωνος Ἀριστόδημος 'ὡς σύντομον' ἔφη 'καὶ λείαν ἔχων ὁδὸν ἀπετάφρευσας ἡμῖν πρὸς τὸν λόγον, οὐκ ἔδασας περὶ τοῦ καλοῦ πρότερον εὐθύνας ὑποσχεῖν τὴν αἴρεσιν. ἀνθρώπους γὰρ ἡδονὴν ὑποτιθεμένους τέλος οὐκ ἔστιν ἐξελάσαι τοῦ ἡδέως ζῆν ῥάδιον· τοῦ δὲ καλῶς ἐκπεσόντες ἅμ' <ἂν> καὶ τοῦ ἡδέως συνεξέπιπτον, ἐπεὶ τὸ ἡδέως ζῆν ἄνευ τοῦ καλῶς ἀνύπαρκτόν ἐστιν, ὥς αὐτοὶ λόγου προϊόντος ἀναθησόμεθα· νῦν δὲ χρῆσώμεθα τοῖς διδομένοις ὑπ' αὐτῶν. οἶονται δὲ περὶ γαστέρα τάγαθὸν εἶναι καὶ τοὺς ἄλλους πόρους τῆς σαρκὸς ἅπαντας, δι' ὧν ἡδονὴ καὶ μὴ ἀλγηδὼν ἐπεισέρχεται καὶ πάντα <τὰ> καλὰ καὶ σοφὰ ἐξευρήματα τῆς περὶ γαστέρα ἡδονῆς ἔνεκα γεγονέναι καὶ τῆς ὑπὲρ ταύτης ἐλπίδος ἀγαθῆς, ὥς ὁ σοφὸς εἶρηκε Μητρόδωρος (fr. 7). αὐτόθεν μὲν οὖν, ὧ ἑταῖρε, φαίνονται γλίσχρον τι καὶ σαθρόν καὶ οὐ βέβαιον αἴτιον τοῦ ἀγαθοῦ λαμβάνοντες, ἀλλὰ τοῖς πόροις τούτοις, δι' ὧν ἡδονὰς ἐπεισάγονται, καὶ πρὸς ἀλγηδόνας ὁμοίως κατατετρημένον, μᾶλλον δ' ἡδονὴν μὲν ὀλίγοις ἀλγηδόνα δὲ πᾶσι τοῖς μορίοις δεχόμενον. ποία γὰρ ἡδονὴ περὶ ἄρθρα καὶ νεῦρα καὶ πόδας καὶ χεῖρας, οἷς ἐνοικίζεται τὰ δεινὰ πάθη καὶ σχέτλια, ποδαγρικὰ καὶ ρευματικά καὶ φαγεδαινικά καὶ διαβρώσεις καὶ ἀποσῆψεις; ὁσμῶν τε καὶ χυμῶν τὰ ἥδιστα προσαγαγὼν τῷ σώματι μικρὸν εὐρήσεις χωρίον ἐν αὐτῷ παντάπασιν τὸ κινούμενον λείως καὶ προσηνῶς, τὰ δ' ἄλλα πολλάκις δυσχεραίνει καὶ ἀγανακτεῖ· πυρὶ δὲ καὶ σιδήρῳ καὶ δῆγματι καὶ ὑστρίχισιν οὐδὲν ἀπαθὲς οὐδ' ἀναίσθητον ἀλγηδόνας, ἀλλὰ καὶ καῦμα καὶ ῥίγος εἰς ἅπαντα καταδύεται καὶ πυρετός, αἱ δ' ἡδοναὶ καθάπερ αὔραι πρὸς ἑτέροις ἕτεροι τοῦ σώματος μάρτυς ὁ Αἰσχύλου Φιλοκτήτης ἱκανός· οὐ γὰρ ὁ δράκων, φησὶν, ἀνῆκεν, ἀλλ' 'ἐνῶκισε δεινὴν στομάτων ἔμφυσιν,

0.1088

ποδὸς λαβεῖν' (fr. 252). ὀλισθη... ἀλγηδὼν | οὐδ' ἕτερα τοιαῦτα κινουῖσα καὶ γαργαλίζουσα τοῦ σώματος· ἀλλ' ὥσπερ τὸ τῆς μηδικῆς σπέρμα πολυκαμπὲς καὶ σκαληνὸν ἐμφύεται τῇ γῇ καὶ διαμένει πολὺν χρόνον ὑπὸ τραχύτητος, οὕτως ὁ πόνος ἄγκιστρα καὶ ρίζας διασπείρων καὶ συμπλεκόμενος τῇ σαρκὶ καὶ παραμένων οὐχ ἡμέρας οὐδὲ νύκτας μόνον ἀλλὰ καὶ ὥρας ἐτῶν ἐνίοις καὶ περιόδους ὀλυμπιακὰς μόλις ὑπ' ἄλλων πόνων ὥσπερ ἡλὼν σφοδροτέρων ἐκκρούμενος ἀπαλλάττεται. τίς γὰρ ἔπιε χρόνον τοσοῦτον ἢ ἔφαγεν, ὅσον διψῶσιν οἱ πυρέττοντες καὶ πεινῶσιν οἱ πολιορκούμενοι; ποῦ δ' ἔστιν ἄνεσις καὶ συνουσία μετὰ φίλων, ἐφ' ὅσον κολάζουσι καὶ στρεβλοῦσι τύραννοι; καὶ γὰρ τοῦτο τῆς τοῦ σώματος φαυλότητος καὶ ἀφυΐας πρὸς τὸ ἡδέως ζῆν ἐστίν, ὅτι τοὺς πόνους ὑπομένει μᾶλλον ἐν δὲ ταύταις ἀσθενὲς ἐστὶ καὶ ἀψίκορον. τὸ δ' ἡδέως ζῆν ἂν ἅπτωνται, πλείονα περὶ τούτου λέγειν οὐκ ἔωσιν ἡμᾶς, ὁμολογοῦντες αὐτοὶ μικρὸν εἶναι τὸ τῆς σαρκὸς ἡδύ, μᾶλλον δ' ἀκαρές, εἴ γε δὴ μὴ κενολογοῦσι μὴδ' ἀλαζονεύονται, Μητρόδωρος μὲν λέγων ὅτι 'πολλάκις προσεπτύσαμεν ταῖς τοῦ σώματος ἡδοναῖς' (fr. 62), 'Επίκουρος δὲ καὶ γελᾷ φησι ταῖς ὑπερβολαῖς τοῦ περὶ τὸ σῶμα νοσήματος πολλάκις κάμνοντα τὸν σοφόν. οἷς οὖν οἱ πόνοι τοῦ σώματος οὕτως εἰσὶν ἐλαφροὶ καὶ ῥάδιοι, πῶς ἔνεστί τι ταῖς ἡδοναῖς ἀξιόλογον; καὶ γὰρ εἰ μὴ χρόνῳ μὴδὲ μεγέθει τῶν πόνων ἀποδέουσιν, ἀλλὰ περὶ πόνους ἔχουσι, καὶ πέρας αὐταῖς κοινὸν 'Επίκουρος τὴν παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσιν ἐπιτέθεικεν, ὥς τῆς φύσεως ἄχρι τοῦ λῦσαι τὸ ἀλγεινὸν αὐξούσης τὸ ἡδύ, περαιτέρω δὲ μὴ ἐώσης προελθεῖν κατὰ τὸ μέγεθος ἀλλὰ ποικιλμούς τινας οὐκ ἀναγκαίους, ὅταν [οὐκ] ἐν τῷ μὴ πονεῖν γένηται, δεχομένης ἢ δ' ἐπὶ τοῦτο μετ' ὀρέξεως πορεία, μέτρον ἡδονῆς οὔσα, κομιδῇ βραχεῖα καὶ σύντομος. ὅθεν αἰσθόμενοι τῆς ἐνταῦθα γλίσχρότητος ὥσπερ ἐκ χωρίου λυπροῦ τοῦ σώματος μεταφέρουσι τὸ τέλος εἰς τὴν ψυχὴν, ὥς

ἐκεῖ νομὰς καὶ λειμῶνας ἀμφιλαφεῖς ἡδονῶν ἔχοντες, ‘ἐν δ’ Ἰθάκῃ οὐτ’ ἄρ δρόμοι εὐρέες
〈οὔτε τι λειμῶν〉 ‘Ὑπολαβὼν οὖν ὁ Ζεύξιππος ‘εἴτ’ οὐ καλῶς’ ἔφη ‘δοκοῦσί σοι ποιεῖν οἱ
ἄνδρες, ἀρχόμενοι μὲν ἀπὸ τοῦ σώματος, ἐν ᾧ πρῶτον ἐφάνη γένεσις *** ἐπὶ τὴν ψυχὴν ὡς
βεβαιότεραν καὶ τὸ πᾶν ἐν ταύτῃ τελειοῦντες;’ ‘καλῶς νῆ Δί’ ἔφη Θέων ‘καὶ κατὰ φύσιν, εἴ τι
κρεῖττον ἐνταῦθα μετιόντες καὶ τελειότερον ἀληθῶς ἀνευρίσκουσιν, ὥσπερ οἱ θεωρητικοὶ καὶ
πολιτικοὶ τῶν ἀνδρῶν. εἰ δ’ ἀκούεις αὐτῶν μαρτυρομένων καὶ βοώντων, ὡς ἐπ’ οὐδενὶ ψυχῇ
τῶν ὄντων πέφυκε χαίρειν καὶ γαληνίζειν πλὴν ἐπὶ σώματος ἡδοναῖς παρούσαις ἢ
προσδοκωμέναις, καὶ τοῦτ’ αὐτῆς τὸ ἀγαθὸν ἐστίν, ἄρ’ οὐ δοκοῦσί σοι διεράματι τοῦ σώματος
χρησθαι τῇ ψυχῇ, 〈καί〉 καθάπερ οἶνον ἐκ πονηροῦ καὶ μὴ στέγοντος ἀγγείου τὴν ἡδονὴν
διαχέοντες ἐνταῦθα καὶ παλαιοῦντες οἷεσθαι σεμνότερόν τι ποιεῖν καὶ τιμιώτερον; καίτοι γ’
οἶνον μὲν χρόνος διαχυθέντα τηρεῖ καὶ συνηθύνει, τῆς δ’ ἡδονῆς ἡ ψυχὴ παραλαβοῦσα τὴν
μνήμην ὥσπερ ὀσμὴν ἄλλο δ’ οὐδὲν φυλάσσει· ζέσασα γὰρ ἐπὶ σαρκὶ κατασβέννυται, καὶ τὸ
μνημονευόμενον αὐτῆς ἀμαυρόν ἐστι καὶ κνισῶδες, ὥσπερ ἐώλων ὧν τις

0.1089

ἔπιεν ἢ ἔφαγεν ἀποτιθεμένου καὶ ταμιεύοντος | ἐπινοίας ἐν ἑαυτῷ καὶ χρωμένου δηλονότι
ταύταις προσφάτων μὴ παρόντων. ὅρα δ’ ὅσῳ μετριώτερον οἱ Κυρηναῖκοί, καίπερ ἐκ μιᾶς
οἰνοχόης Ἐπικούρῳ πεπωκότες, οὐδ’ ὁμιλεῖν ἀφροδισίοις οἷονται δεῖν μετὰ φωτὸς ἀλλὰ
σκότος προθεμένους, ὅπως μὴ τὰ εἶδωλα τῆς πράξεως ἀναλαμβάνουσα διὰ τῆς ὀψεως ἐναργῶς
ἡ διάνοια πολλάκις ἀνακαίῃ τὴν ὄρεξιν. οἱ δὲ τούτῳ μάλιστα τὸν σοφὸν ἡγούμενοι διαφέρειν,
τῷ μνημονεύειν ἐναργῶς καὶ συνέχειν ἐν ἑαυτῷ τὰ περὶ τὰς ἡδονὰς φάσματα καὶ πάθη καὶ
κινήσεις, εἰ μὲν οὐθὲν ἄξιον σοφίας παρεγγυῶσιν, ὥσπερ ἐν ἀσώτων οἰκίᾳ τῇ ψυχῇ τοῦ σοφοῦ
τὰ τῆς ἡδονῆς ἐκκλύσματα μένειν ἐῶντες, μὴ λέγωμεν· ὅτι δ’ οὐκ ἔστιν ἀπὸ τούτων ἡδέως ζῆν,
αὐτόθεν πρόδηλον. οὐ γὰρ εἰκὸς εἶναι μέγα τῆς ἡδονῆς τὸ μνημονευόμενον, εἰ μικρὸν ἐδόκει
τὸ παρόν· οὐδ’ οἷς συνεξεφέρετο μετρίως γινομένοις, ὑπερχαίρειν γενομένων· ὅπου οὐδὲ τοῖς
ἐκπεπληγμένοις τὰ σωματικὰ καὶ θαυμάζουσιν ἐμμένει τὸ χαίρειν παυσάμενοις, ἀλλὰ σκιά τις
ὑπολείπεται καὶ ὄναρ ἐν τῇ ψυχῇ τῆς ἡδονῆς ἀποπταμένης, οἷον ὑπέκκαυμα τῶν ἐπιθυμιῶν,
ὥσπερ ἐν ὕπνοις διψῶντος ἢ ἐρῶντος ἀτελεῖς ἡδοναὶ καὶ ἀπολαύσεις δριμύτερον ἐγείρουσι τὸ
ἀκόλαστον. οὔτε δὴ τούτοις ἐπιτερπὴς ἡ μνήμη τῶν ἀπολελαυσμένων, ἀλλ’ ἐξ ὑπολείμματος
ἡδονῆς ἀμυδροῦ καὶ διακένου πολὺ τὸ οἰστρῶδες καὶ νύττον ἐναργοῦς ἀναφέρουσα τῆς
ὀρέξεως, οὔτε τοὺς μετρίους καὶ σώφρονας εἰκὸς ἐνδιατρίβειν τῇ ἐπινοίᾳ τῶν τοιούτων οὐδ’,
ἅπερ ἔσκωπτε τὸν 〈Ἐπίκουρον〉 Καρνεάφαινει καὶ θηριώδῃ περὶ τὰ γινόμενα καὶ
προσδοκώμενα τῆς ἡδονῆς ἔργα ταραχὴν καὶ λύσσαν ἢ τοσαύτη πρὸς ἀναμνήσεις αὐτῆς
βάκχευσις τῆς ψυχῆς καὶ πρόστηξις. Ὅθεν αὐτοὶ μοι δοκοῦσι τούτων αἰσθόμενοι τῶν
ἀτοπημάτων εἰς τὴν ἀπονίαν καὶ τὴν εὐστάθειαν ὑποφεύγειν τῆς σαρκός, ὡς ἐν τῷ ταύτην
ἐπινοεῖν περὶ τινὰς ἐσομένην καὶ γεγεννημένην τοῦ ἡδέως ζῆν ὄντος· τὸ γὰρ εὐσταθὲς σαρκὸς
κατάστημα καὶ τὸ περὶ ταύτης πιστὸν ἔλπισμα τὴν ἀκροτάτην χαρὰν καὶ βεβαιωτάτην ἔχειν τοῖς
ἐπιλογίζεσθαι δυναμένοις. ὅρα δὴ πρῶτον μὲν οἷα ποιοῦσι, τὴν εἴθ’ ἡδονὴν ταύτην εἴτ’
ἀπονίαν ἢ εὐστάθειαν ἄνω καὶ κάτω μετερῶντες ἐκ τοῦ σώματος εἰς τὴν ψυχὴν, εἴτα πάλιν ἐκ
ταύτης εἰς ἐκεῖνο τῷ μὴ στέγειν ἀπορρέουσιν καὶ διολισθάνουσιν ἀναγκαζόμενοι τῇ ἀρχῇ
συνάπτειν, καὶ ‘τὸ μὲν ἡδόμενον’, ὡς φησι, ‘τῆς σαρκὸς τῷ χαίροντι τῆς ψυχῆς ὑπερείδοντες,
αὐθις δ’ 〈ἐκ〉 τοῦ χαίροντος εἰς τὸ ἡδόμενον τῇ ἐλπίδι τελευτῶντες.’ καὶ πῶς οἷόν τε τῆς
βάσεως τινασσομένης μὴ συντινάσσεσθαι τὸ ἐπὶ βέβαιον ἐλπίδα καὶ χαρὰν ἀσάλευτον εἶναι
περὶ πράγματος σάλον ἔχοντος τοσοῦτον καὶ μεταβολάς, ὅσαι σφάλλουσι τὸ σῶμα, πολλαῖς μὲν
ἔξωθεν ὑποκείμενον ἀνάγκαις καὶ πληγαῖς ἐν αὐτῷ δ’ ἔχον ἀρχὰς κακῶν, ἃς οὐκ ἀποτρέπει
λογισμός; οὐδὲ γὰρ προσέπιπτεν 〈ἄν〉 ἀνδράσι νοῦν ἔχουσι ὕδρωπες, ὧν τοῖς μὲν αὐτὸς
Ἐπίκουρος συνηνέχθη τοῖς δὲ Πολύαινος τὰ δὲ Νεοκλέα καὶ Ἀγαθόβουλον ἐξήγαγε. καὶ ταῦτ’

οὐκ ὄνειδίζομεν, εἰδότες καὶ Φερεκύδην καὶ Ἡράκλειτον ἐν νόσοις χαλεπαῖς γενομένους, ἀλλ' ἀξιούμεν αὐτούς, εἰ τοῖς πάθεσι βούλονται τοῖς ἑαυτῶν ὁμολογεῖν |

0.1090

καὶ μὴ κεναῖς φωναῖς θρασυόμενοι καὶ δημαγωγοῦντες ἀλαζονείαν προσοφλισκάνειν, ἢ μὴ λαμβάνειν χαρᾶς ἀρχὴν ἀπάσης <τὴν> τῆς σαρκὸς εὐστάθειαν ἢ μὴ φάναι χαίρειν καὶ ὑβρίζειν τοὺς ἐν πόνοις ὑπερβάλλουσι καὶ νόσοις γινομένους. κατάστημα μὲν γὰρ εὐσταθὲς σαρκὸς γίνεται πολλάκις, ἔλπισμα δὲ πιστὸν ὑπὲρ σαρκὸς καὶ βέβαιον οὐκ ἔστιν ἐν ψυχῇ νοῦν ἐχούσῃ γενέσθαι· ἀλλ' ὥσπερ ἐν θαλάσῃ κατ' Αἰσχύλον (Suppl. 770) ὥδ' ἵνα τίτκει νύξ κυβερνήτῃ σοφῷ· καὶ γαλήνῃ (τὸ γὰρ μέλλον ἄδηλον), οὕτως ἐν σώματι ψυχὴν εὐσταθοῦντι καὶ ταῖς περὶ σώματος ἐλπίσι τάγαθὸν θεμένην οὐκ ἔστιν ἄφοβον καὶ ἀκύμονα διεξαγαγεῖν. οὐ γὰρ ἔξωθεν μόνον, ὥσπερ ἡ θάλασσα, χειμῶνας ἴσχει καὶ καταιγισμούς· τὸ σῶμα, πλείονας δὲ ταραχὰς ἐξ ἑαυτοῦ καὶ μείζονας ἀναδίδωσιν· εὐδία δὲ χειμερινὴν μᾶλλον ἢ τις ἢ σαρκὸς ἀβλάβειαν ἐλπίσειεν αὐτῷ παραμενεῖν βεβαίως. τὸ γὰρ ἐφήμερα <τὰ ἡμέτερα> καλεῖν καὶ ἀβέβαια καὶ ἀστάθμητα φύλλοις τε γινομένοις ἔτους ὥρα καὶ φθίνουσιν εἰκάζειν τὸν βίον τί παρέσχηκεν ἄλλο τοῖς ποηταῖς ἢ τὸ τῆς σαρκὸς ἐπὶ κληρὸν καὶ πολυπλαβὲς καὶ νοσῶδες, ἥς δὴ καὶ τὸ ἄκρον ἀγαθὸν δεδιέναι καὶ κολοῦειν παρεγγυῶσι· 'σφαλερὸν γὰρ αἰ εἰς ἄκρον εὐεξία' φησὶν Ἰπποκράτης (Aph. I 3), 'ὁ δ' ἄρτι θάλλων σαρκὶ διοπετὴς ὅπως ἀστήρ ἀπέσβη' κατὰ τὸν Εὐριπίδην (fr. 971)· ὑπὸ δὲ βασκανίας καὶ φθόνου βλάπτεσθαι προσορωμένους οἴονται τοὺς καλοὺς, ὅτι τάχιστα τὸ ἀκμάζον ἴσχει μεταβολὴν τοῦ σώματος δι' ἀσθένειαν. 'Ὅτι δ' ὅλως μοχθηρὰ τὰ πράγματα [καὶ] πρὸς βίον ἄλυπὸν ἔστιν αὐτοῖς, σκόπει καὶ ἀφ' ὧν πρὸς ἐτέρους λέγουσι. τοὺς γὰρ ἀδικοῦντας καὶ παρανομοῦντας ἀθλίως φασὶ καὶ περιφόβως ζῆν τὸν πάντα χρόνον, ὅτι, κὰν λαθεῖν δύνωνται, πίστιν περὶ τοῦ λαθεῖν λαβεῖν ἀδύνατόν ἐστιν· ὅθεν ὁ τοῦ μέλλοντος αἰεὶ φόβος ἐγκείμενος οὐκ ἔῃ χαίρειν οὐδὲ θαρρεῖν ἐπὶ τοῖς παροῦσι. ταῦτα δὲ καὶ πρὸς ἑαυτοὺς εἰρηκότες λελήθασιν. εὐσταθεῖν μὲν γὰρ ἔστι καὶ ὑγιαίνειν τῷ σώματι πολλάκις, πίστιν δὲ λαβεῖν περὶ τοῦ διαμενεῖν ἀμήχανον· ἀνάγκη δὴ ταραττεσθαι καὶ ὠδίνειν αἰεὶ πρὸς τὸ μέλλον ὑπὲρ τοῦ σώματος, ἣν περιμένουσιν ἐλπίδα πιστὴν ἀπ' αὐτοῦ καὶ βέβαιον οὐδέποτε κτήσασθαι δυναμένους. τὸ δὲ μηδὲν ἀδικεῖν οὐδὲν ἔστι πρὸς τὸ θαρρεῖν· οὐ γὰρ τὸ δικαίως παθεῖν ἀλλὰ τὸ παθεῖν φοβερόν, οὐδὲ συνεῖναι μὲν αὐτὸν ἀδικίαις ἀνιαρὸν περιπεσεῖν δὲ ταῖς ἄλλων οὐ χαλεπὸν· ἀλλ' εἰ μὴ μείζον, οὐκ ἔλαττον γε τὸ κακὸν ἢν Ἀθηναίοις ἢ Λαχάρους καὶ Συρακοσίοις ἢ Διονυσίου χαλεπότης ἦπερ αὐτοῖς ἐκείνοις ταραττοντες γὰρ ἐταράττοντο καὶ πείσεσθαι κακῶς προσεδόκων ἐκ τοῦ προαδικεῖν καὶ προλυμαίνεσθαι τοὺς ἐντυγχάνοντας. ὅχλων σαρκὸς, ὕλην ἔχουσα νόσων ἐν ἑαυτῇ καὶ τοῦτο δὴ τὸ παιζόμενον· ἐκ τοῦ βοδὸς τοὺς ἱμάντας· λαμβάνουσα τὰς ἀλγηδόνας ἐκ τοῦ σώματος, ὁμοίως τοῖς τε φαύλοις καὶ τοῖς ἐπεικέσι τὸν βίον ἐπισφαλῇ ποιεῖν καὶ φοβερόν, ἄνπερ ἐπὶ σαρκὶ καὶ τῇ περὶ σάρκα ἐλπίδι μάθωσιν ἄλλω δὲ

0.1091

μηθενὶ χαίρειν καὶ θαρρεῖν, | ὥς Ἐπίκουρος ἔν τ' ἄλλοις πολλοῖς γέγραφε καὶ τούτοις ἃ ἔστι περὶ Τέλους. Οὐ μόνον τοίνυν ἄπιστον καὶ ἀβέβαιον ἀρχὴν λαμβάνουσι τοῦ ἡδέως ζῆν ἀλλὰ καὶ παντάπασιν εὐκαταφρόνητον καὶ μικράν, εἴπερ αὐτοῖς κακῶν ἀποφυγὴ τὸ χαρτόν ἐστι καὶ τὸ ἀγαθόν, ἄλλο δ' οὐδὲν διανοεῖσθαι φασιν, οὐδ' ὅλως τὴν φύσιν ἔχειν ὅποι τεθήσεται τὸ ἀγαθόν, εἰ μὴ μόνον, ὅθεν ἐξελαύνεται τὸ κακὸν αὐτῆς, ὥς φησι Μητροδώρος ἐν τοῖς πρὸς τοὺς Σοφιστάς (fr. 28)· ὥστε τοῦτ' αὐτὸ <τὸ> ἀγαθόν ἐστι, τὸ φυγεῖν τὸ κακόν· ἔνθα γὰρ τεθήσεται τάγαθόν, οὐκ ἔστιν, ὅταν μηθὲν ἔτι ὑπεξίῃ μήτ' ἀλγεινὸν μήτε λυπηρόν· ὅμοια δὲ καὶ τὰ Ἐπικούρου λέγοντος τὴν τοῦ ἀγαθοῦ φύσιν ἐξ αὐτῆς τῆς φυγῆς τοῦ κακοῦ καὶ τῆς μνήμης καὶ ἐπιλογίσεως καὶ χάριτος, ὅτι τοῦτο συμβέβηκεν αὐτῷ, γενεᾶσθαι· 'τὸ γὰρ ποιοῦν' φησὶν 'ἀνυπερβλήτον γῆθος τὸ παρ' αὐτὸν πεφυγμένον μέγα κακόν· καὶ αὕτη φύσις ἀγαθοῦ, ἃν τις ὀρθῶς ἐπιβάλῃ, ἔπειτα σταθῇ καὶ μὴ κενῶς περιπατῇ περὶ ἀγαθοῦ θρυλυπεῖσθαι μηδ'

ἀλγεῖν. ἄρ' οὐκ ἄξιόν ἐστιν ἐπὶ τούτοις καὶ φρονεῖν καὶ λέγειν ἢ λέγουσιν, ἀφθάρτους καὶ
 ἰσοθέους ἀποκαλοῦντες αὐτοὺς καὶ δι' ὑπερβολὰς καὶ ἀκρότητας ἀγαθῶν εἰς βρόμους καὶ
 ὀλολυγμοὺς ἐκβακχεύοντες ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, ὅτι τῶν ἄλλων περιφρονοῦντες ἐξευρήκασιν μόνοι
 θεῖον ἀγαθὸν καὶ μέγα τὸ μὴδὲν ἔχειν κακόν; ὥστε μήτε συῶν ἀπολείπεσθαι μήτε προβάτων
 εὐδαιμονία, τὸ τῇ σαρκὶ καὶ τῇ ψυχῇ περὶ τῆς σαρκὸς ἱκανῶς ἔχειν μακάριον τιθεμένους. ἐπεὶ
 τοῖς γε κομψοτέροις καὶ γλαφυρωτέροις τῶν ζώων οὐκ ἔστι φυγὴ κακοῦ τέλος, ἀλλὰ καὶ πρὸς
 ὠδὰς ἀπὸ κόρου τρέπεται καὶ νήξει χαίρει καὶ πτήσσει καὶ ἀπομιμῆσθαι παίζοντα φωνάζει
 παντοδαπὰς καὶ ψόφους ὑφ' ἡδονῆς καὶ γαυρότητος ἐπιχειρεῖ καὶ πρὸς ἄλληλα χρήται
 φιλοφροσύναις καὶ σκιρτήσεσιν, ὅταν ἐκφύγῃ τὸ κακόν, τάγαθὸν πεφυκότα ζητεῖν, μᾶλλον δ'
 ὅλως πᾶν τὸ ἀλγεῖν καὶ τὸ ἀλλότριον ὡς ἐμποδῶν ὄντα τῇ διώξει τοῦ οἰκείου καὶ κρείττονος
 ἐξωθοῦντα τῆς φύσεως. Τὸ γὰρ ἀναγκαῖον οὐκ ἀγαθόν ἐστιν, ἀλλ' ἐπέκεινα τῆς φυγῆς τῶν
 κακῶν κεῖται τὸ ἐφετὸν καὶ τὸ αἰρετὸν καὶ νῆ Δία τὸ ἡδὺ καὶ οἰκεῖον, ὡς Πλάτων ἔλεγε, καὶ
 ἀπηγόρευε τὰς λυπῶν καὶ πόνων ἀπαλλαγὰς ἡδονὰς μὴ νομίζειν, ἀλλ' οἷόν τινα σκιαγραφίαν ἢ
 μῖξιν οἰκείου καὶ ἀλλοτρίου, καθάπερ λευκοῦ καὶ μέλανος, *** ἀπὸ τοῦ κάτω πρὸς τὸ μέσον
 ἀναφερομένων, ἀπειρίᾳ δὲ τοῦ ἄνω καὶ ἀγνοίᾳ τὸ ἀνδραπόδων τινα χαρὰν ἢ δεσμίῳ ἐξ
 εἰργμοῦ λυθέντων ἀσμένως ἀλειψαμένων καὶ ἀπολουσαμένων μετ' αἰκίας καὶ μαστιγας,
 ἐλευθέρας δὲ καὶ καθαρὰς καὶ ἀμιγοῦς καὶ ἀμωλωπίστου χαρὰς ἀγεύστων καὶ ἀθεάτων. οὐ γάρ,
 εἰ τὸ ψωριᾶν τὴν σάρκα καὶ λημᾶν τὸν ὀφθαλμὸν ἀλλότριον, ἤδη καὶ τὸ κνᾶσθαι καὶ τὸ
 ἀπομάττεσθαι θαυμάσιον· οὐδ' εἰ τὸ ἀλγεῖν καὶ φοβεῖσθαι τὰ θεῖα καὶ ταραττεσθαι τοῖς ἐν
 Ἄιδου κακόν, ἢ τούτων ἀποφυγὴ μακάριον καὶ ζηλωτόν. ἀλλὰ μικρόν τινα τόπον καὶ γλίσχρον
 ἀποφαίνουσι τῆς χαρᾶς, ἐν ᾧ στρέφεται καὶ κυλινδεῖται, μέχρι τοῦ μὴ ταραττεσθαι τοῖς ἐν
 Ἄιδου κακοῖς [ἢ τούτων] παρὰ τὰς κενὰς δόξας προῖοῦσα καὶ τοῦτο ποιουμένη τῆς σοφίας

0.1092 τέλος, | ὃ δόξειεν <ἄν> αὐτόθεν ὑπάρχειν τοῖς ἀλόγοις. εἰ γὰρ πρὸς τὴν ἀπονίαν τοῦ σώματος
 οὐ διαφέρει πότερον δι' αὐτὸ ἢ φύσει τοῦ πονεῖν ἐκτός ἐστιν, οὐδὲ πρὸς τὴν ἀταραξίαν τῆς
 ψυχῆς μεῖζόν ἐστι τὸ δι' αὐτὴν ἢ κατὰ φύσιν οὕτως ἔχειν ὥστε μὴ ταραττεσθαι. καίτοι φήσειεν
 ἄν τις οὐκ ἀλόγως ἐρρωμενεστέραν εἶναι διάθεσιν τὴν φύσει μὴ δεχομένην τὸ ταραττον ἢ τὴν
 ἐπιμελείᾳ καὶ λόγῳ διαφεύγουσαν. ἔστω δ' ἔχειν ἐπίσης· καὶ γὰρ οὕτως φανοῦνται τῶν θηρίων
 πλέον οὐδὲν ἔχοντες ἐν τῷ μὴ ταραττεσθαι τοῖς ἐν Ἄιδου καὶ <τοῖς> περὶ θεῶν λεγομένοις
 μὴδὲ προσδοκᾶν λύπας μὴδ' ἀλγηδόνας ὅρον <οὐκ> ἐχούσας. αὐτὸς γοῦν Ἐπίκουρος εἰπὼν
 ὡς 'εἰ μὴδὲν ἡμᾶς αἰ ὑπὲρ (Κ. δ. 11) εἰς τοῦτ' ἄγειν ἡμᾶς οἴεται τὸν λόγον, ἐν ᾧ τὰ θηρία φύσει
 καθέστηκεν. οὔτε γὰρ ὑποψίας ἔχει φαύλας περὶ θεῶν οὔτε δόξαις κεναῖς ἐνοχλεῖται <περὶ>
 τῶν μετὰ θάνατον οὐδ' ὅλως ἐπιοεῖ τι δεινὸν ἐν τούτοις οὐδ' οἶδε. καίτοι εἰ μὲν ἐν τῇ
 προλήψει τοῦ θεοῦ τὴν πρόνοιαν ἀπέλιπον, ἐφαίνοντ' ἂν ἐλπίσι χρησταῖς πλέον ἔχοντες οἱ
 φρόνιμοι τῶν θηρίων πρὸς τὸ ἡδέως ζῆν· ἐπεὶ δὲ τέλος ἦν τοῦ περὶ θεῶν λόγου τὸ μὴ
 φοβεῖσθαι θεὸν ἀλλὰ παύσασθαι ταραττομένους, βεβαιότερον οἶμαι τοῦθ' ὑπάρχειν τοῖς ὅλως
 μὴ νοοῦσι θεὸν ἢ τοῖς νοεῖν μὴ βλάπτοντα μεμαθηκόσιν. οὐ γὰρ ἀπήλλακται δεισιδαιμονίας
 ἀλλ' οὐδὲ περιπέπτωκεν, οὐδ' ἀποτέθειται τὴν ταραττουςαν ἔννοιαν περὶ τῶν θεῶν ἀλλ' οὐδ'
 εἴληφε. τὰ δ' αὐτὰ περὶ τῶν ἐν Ἄιδου λεκτέον· τὸ μὲν γὰρ ἐλπίζειν χρηστὸν ἀπ' ἐκείνων
 οὐδετέροις ὑπάρχει, τοῦ δ' ὑποπτεῦειν καὶ φοβεῖσθαι <τὰ> μετὰ θάνατον ἥττον μέτεστιν οἷς
 οὐ γίνεται θανάτου πρόληψις ἢ τοῖς προλαμβάνουσιν ὡς οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς ὁ θάνατος. πρὸς μὲν
 γε τούτους ἐστίν, ἐφ' ὅσον διαλογίζονται τι καὶ σκοποῦσι, τὰ δ' ὅλως ἀπήλλακται τοῦ
 φροντίζειν τῶν οὐ πρὸς ἑαυτά, πληγὰς δὲ φεύγοντα καὶ τραύματα καὶ φόνους τοῦτο τοῦ
 θανάτου δέδοικεν, ὃ καὶ τούτοις φοβερόν ἐστιν. Ἄ μὲν οὖν λέγουσιν αὐτοῖς ὑπὸ σοφίας
 παρεσκευασμένα, τοιαῦτά ἐστιν· ὧν δ' ἑαυτοὺς ἀφαιροῦνται καὶ ἀπελάνουσιν, ἤδη σκοπῶμεν.
 τὰς μὲν γὰρ ἐπὶ σαρκὸς εὐπαθείᾳ τῆς ψυχῆς διαχύσεις, ἐὰν ὥσι μέτραι, μὴδὲν ἐχούσας μέγα

μηδ' ἀξιόλογον, ἂν δ' ὑπερβάλλωσι, πρὸς οὐδὲ ψυχικὰς ἂν τις οὐδὲ χαρὰς, ἀλλὰ σωματικὰς ἡδονὰς καὶ οἷον ἐπιμειδιάσεις καὶ συνεπιθρύψεις προσείποι τῆς ψυχῆς. ἃς δ' ἄξιον καὶ δίκαιον εὐφροσύνας καὶ χαρὰς νομίζεσθαι, καθαραὶ μὲν εἰσι τοῦ ἐναντίου καὶ σφυγμὸν οὐδένα κεκραμένον οὐδὲ δηγμὸν οὐδὲ μετάνοιαν ἔχουσιν, οἰκεῖον δὲ τῇ ψυχῇ καὶ ψυχικὸν ἀληθῶς καὶ γνήσιον καὶ οὐκ ἐπέισακτον αὐτῶν τάγαθόν ἐστιν οὐδ' ἄλογον, ἀλλ' εὐλογώτατον ἐκ τοῦ θεωρητικοῦ καὶ φιλομαθοῦς ἢ πρακτικοῦ καὶ φιλοκάλου τῆς διανοίας φυόμενον. ὣν ὅσας ἐκάτερον καὶ ἡλικίας ἡδονὰς ἀναδίδωσιν, οὐκ ἂν τις ἀνύσειε διελθεῖν προθυμούμενος· ὑπομνήσαι δὲ βραχέως <αἱ τε μαθήσεις> αἱ θ' ἱστορίαι πάρεισι πολλὰς μὲν ἐπιτερπεῖς διατριβὰς ἔχουσαι τὸ δ' ἐπιθυμοῦν αἰεὶ τῆς ἀληθοῦς ἀκόρεστον καταλείπουσαι καὶ ἄπληστον ἡδονῆς· δι' ἣν οὐδὲ τὸ ψεῦδος ἀμοιρεῖ χάριτος, ἀλλὰ καὶ πλάσμασι καὶ ποιήμασι τοῦ πιστεῦεσθαι μὴ προσόντος ἔνεστιν ὅμως

0.1093

τὸ πείθον. | ἐννόει γάρ, ὥς δακνόμενοι τὸν Πλάτωνος ἀναγινώσκομεν Ἀτλαντικὸν καὶ τὰ τελευταῖα τῆς Ἰλιάδος, οἷον ἱερῶν κλειομένων ἢ θεάτρων ἐπιποθοῦντες τοῦ μύθου τὸ λειπόμενον. αὐτῆς δὲ τῆς ἀληθείας ἢ μάθησις οὕτως ἐράσμιόν ἐστι καὶ ποθεινὸν ὥς τὸ ζῆν καὶ τὸ εἶναι, διὰ τὸ γινώσκειν· τοῦ δὲ θανάτου τὰ σκυθρωπότατα λήθη καὶ ἄγνοια καὶ σκότος. ἥ καὶ νῆ Δία μάχονται τοῖς φθείρουσι τῶν ἀποθανόντων τὴν αἴσθησιν ὀλίγου δεῖν ἅπαντες, ὥς ἐν μόνῳ τῷ αἰσθανομένῳ καὶ γινώσκοντι τῆς ψυχῆς τιθέμενοι τὸ ζῆν καὶ τὸ εἶναι καὶ τὸ χαίρειν. ἔστι γὰρ καὶ τοῖς ἀνιῶσι τὸ μεθ' ἡδονῆς τινος ἀκούεσθαι καὶ ταραττόμενοι πολλάκις ὑπὸ τῶν λεγομένων καὶ κλαίοντες ὅμως λέγειν κελεύομεν, ὥσπερ οὗτος· οἴμοι πρὸς αὐτῷ γ' εἰμὶ τῷ δεινῷ λέγειν· — 'κᾶγωγ' ἀκούειν· ἀλλ' ὅμως ἀκουστέον' (Soph. O. R. 1169). ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἔοικε τῆς περὶ τὸ πάντα γινώσκειν ἡδονῆς ἀκρασία τις εἶναι καὶ ῥύσις ἐκβιαζομένη τὸν λογισμόν, ὅταν δὲ μηδὲν ἔχουσα βλαβερὸν ἢ λυπηρὸν ἱστορία καὶ διήγησις ἐπὶ πράξεσι καλαῖς καὶ μεγάλαις προσλάβῃ λόγον ἔχοντα δύναμιν καὶ χάριν, ὥς τὸν Ἡροδότου τὰ Ἑλληνικὰ καὶ τὰ Περσικὰ τὸν Ξενοφῶντος, 'ὅσα θ' Ὀμηρος ἐθέσπισε θέσκελα εἰδώσ', ἢ ἃς Περιόδους Εὐδοξος ἢ Κτίσεις καὶ Πολιτείας Ἀριστοτέλης ἢ Βίους ἀνδρῶν Ἀριστόξενος (fr. 10a W.) ἔγραψεν, οὐ μόνον μέγα καὶ πολὺ τὸ εὐφραῖνον ἀλλὰ καὶ καθαρὸν καὶ ἀμεταμέλητόν ἐστι. τίς δ' ἂν φάγοι πεινῶν καὶ πίοι διψῶν τὰ Φαιάκων ἥδιον ἢ διέλθαι τὸν Ὀδυσσεῶς ἀπόλογον τῆς πλάνης; τίς δ' ἂν ἡσθεῖη συναναπαυσάμενος τῇ καλλίστῃ γυναικὶ μᾶλλον ἢ προσαγρυπνήσας οἷς γέγραφε περὶ Πανθείας Ξενοφῶν ἢ περὶ Τιμοκλείας Ἀριστόβουλος ἢ Θήβης Θεόπομπος; Ἀλλὰ ταῦτα *** τῆς ψυχῆς, ἐξωθοῦσι δὲ καὶ τὰς ἀπὸ τῶν μαθημάτων. καίτοι ταῖς μὲν ἱστορίαις ἀπλοῦν διαγράμμασιν· ὣν ὁ γευσάμενος, ἄνπερ ἔμπειρος ἦ, τὰ Σοφοκλέους περιείσιν ἄδων (fr. 224) 'μουσομανεῖ δὲ λάφθην δαν καὶ τὸ ποτιδεραιν, εὖχομαι δ' ἔκ τε λύρας ἔκ τε νόμων, οὐς Θαμύρας περὶ ἅλλα μουσοποιεῖ' καὶ νῆ Δί' Εὐδοξος καὶ Ἀρίσταρχος καὶ Ἀρχιμήδης. ὅπου γὰρ οἱ φιλογραφοῦντες οὕτως ἄγονται τῇ πιθανότητι τῶν ἔργων, ὥστε Νικίαν γράφοντα τὴν Νεκυίαν ἐρωτᾷν πολλάκις τοὺς οἰκέτας εἰ ἡρίστηκε, Πτολεμαίου δὲ τοῦ βασιλέως ἐξήκοντα τάλαντα τῆς γραφῆς συντελεσθείσης πέμψαντος αὐτῷ, μὴ λαβεῖν μηδ' ἀποδόσθαι τὸ ἔργον, τίνας οἰόμεθα καὶ πηλίκας ἡδονὰς ἀπὸ γεωμετρίας δρέπεσθαι καὶ ἀστρολογίας Εὐκλείδην γράφοντα τὰ διοπτρικά καὶ Φίλιππον ἀποδεικνύντα περὶ τοῦ σχήματος τῆς σελήνης καὶ Ἀρχιμήδην ἀνευρόντα τῇ γωνίᾳ τὴν διάμετρον τοῦ ἡλίου τηλικούτον τοῦ μεγίστου κύκλου μέρος οὔσαν, ἡλίκον ἢ γωνία τῶν τεσσάρων ὀρθῶν, καὶ Ἀπολλώνιον καὶ Ἀρίσταρχον ἐτέρων τοιούτων εὐρετὰς γενομένους, ὣν νῦν ἡ θεὰ καὶ κατανόησις ἡδονὰς τε μεγάλας καὶ φρόνημα

0.1094

ἐκείνας | παραβάλλοντα ταύταις καταισχύνειν τὸν Ἑλικῶνα καὶ τὰς Μούσας, 'ἐνθ' οὔτε ποιμὴν ἀξιοῖ φέρβειν βοτὰ οὔτ' ἥλθέ πω σίδαρος' (Eur. Hipp. 75)· ἀλλ' αὐταὶ μὲν εἰσιν ὥς ἀληθῶς 'ἀκήρατοί νομαὶ 'μελισσῶν', ἐκεῖνα δὲ συῶν καὶ τράγων κνησμοῖς ἔοικε, προσαναμιπλάντα τῆς ψυχῆς τὸ παθητικώτατον. ἔστι μὲν οὖν ποικίλον καὶ ἰταμὸν τὸ φιλήδονον, οὐπω δὲ τις

έρωμένη πλησιάσας ὑπὸ χαρᾶς ἐβουθύτησεν οὐδ' ἠῤῥατό τις ἐμπλησθεὶς ὄψων ἢ πεμμάτων βασιλικῶν εὐθὺς ἀποθανεῖν. Εὐδοξος δ' ἠῤῥατο παραστάς τῷ ἡλίῳ καὶ καταμαθὼν τὸ σχῆμα τοῦ ἄστρου καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὸ εἶδος ὡς ὁ Φαέθων καταφλεγῆναι, καὶ Πυθαγόρας ἐπὶ τῷ διαγράμματι βοῦν ἔθυσεν, ὥς φησιν Ἀπολλόδωρος· ἥνικα Πυθαγόρης τὸ περικλεές εὔρετο γράμμα, κεῖνος ἐφ' ᾧ λαμπρὴν ἤγαγε βουθυσίην,· εἴτε περὶ τῆς ὑποτείνουσας ὡς ἴσον δύναται ταῖς περιεχούσαις τὴν ὀρθήν, εἴτε [πρόβλημα] περὶ τοῦ χωρίου τῆς παραβολῆς. Ἀρχιμήδην δὲ βία τῶν διαγραμμάτων ἀποσπῶντες ὑπήλειφον οἱ θεράποντες· ὁ δ' ἐπὶ τῆς κοιλίας ἔγραφε τὰ σχήματα τῇ στλεγγίδι, καὶ λουόμενος ὥς φασιν ἐκ τῆς ὑπερχύσεως ἐννοήσας τὴν τοῦ στεφάνου μέτρησιν οἷον ἔκ τινος κατοχῆς ἢ ἐπιπνοίας ἐξήλατο βοῶν· εὔρηκα, καὶ τοῦτο πολλάκις φθεγγόμενος ἐβάδιζεν. οὐδενὸς δ' ἀκηκόαμεν οὔτε γαστριμάργου περιπαθῶς οὕτως· βέβρωκα· βοῶντος οὐτ' ἐρωτικοῦ· πεφίληκα,· μυρίων μυριάκις ἀκολάστων γεγονότων καὶ ὄντων· ἀλλὰ καὶ βδελυττόμεθα τοὺς μεμνημένους δειπνῶν ἐμπαθέστερον, ὡς ἐφ' ἡδοναῖς μικραῖς καὶ μηδενὸς ἀξίαις ὑπερασμενίζοντας. Εὐδόξω δὲ καὶ Ἀρχιμήδει καὶ Ἰππάρχῳ συνενθουσιῶμεν, καὶ Πλάτῳ πειθόμεθα περὶ τῶν μαθημάτων, ὡς ἀμελούμενα δι' ἄγνοιαν καὶ ἀπειρίαν· ὅμως βία ὑπὸ χάριτος αὐξάνεται (Rep. 528c). Ταύτας μέντοι τὰς τηλικαύτας καὶ τοσαύτας ἡδονὰς ὥσπερ ἀεννάους <ποταμοὺς> ἐκτρέποντες οὗτοι καὶ ἀποστρέφοντες οὐκ ἔωσι γεύεσθαι τοὺς πλησιάσαντας αὐτοῖς, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἐπαραμένους τὰ ἀκάτια· φεύγειν ἀπ' αὐτῶν κελεύουσι, Πυθοκλέους δὲ πάντες καὶ πᾶσαι δέονται δι' Ἐπικούρου καὶ ἀντιβολοῦσιν, ὅπως οὐ ζηλώσει τὴν ἐλευθέριον καλουμένην παιδείαν· Ἀπελλῆν δὲ τινα θαυμάζοντες καὶ ὑπερασπαζόμενοι γράφουσιν ὅτι τῶν μαθημάτων ἀποσχόμενος ἐξ ἀρχῆς καθαρὸν ἑαυτὸν ἐτήρησε. περὶ δὲ τῆς ἱστορίας, ἵνα τὴν ἄλλην ἀνηκοῖαν ἐάσω, παραθήσομαι μόνα τὰ Μητροδώρου, γράφοντος ἐν τοῖς περὶ Ποιημάτων (fr. 24)· ὅθεν μὴδ' εἰδέναι φάσκων, μεθ' ὁποτέρων ἦν ὁ Ἐκτωρ, ἢ τοὺς πρώτους στίχους τῆς Ὀμήρου ποιήσεως ἢ πάλιν τὰ ἐν μέσῳ, μὴ ταρβήσης,· Ὅτι τοίνυν αἱ τοῦ σώματος ἡδοναὶ καθάπερ οἱ ἐτησίαι μαραίνονται μετὰ τὴν ἀκμὴν καὶ ἀπολήγουσιν, οὐ λέληθε καὶ ψηλαφήσεις, οὐ τὰ αὐτὰ μέντοι Σοφοκλεῖ διανοούμενος ἀσμένως ἐκφυγόντι τὴν ἡδονὴν ταύτην ὥσπερ ἄγριον καὶ λυττῶντα δεσπότην. ἀλλ' ἔδει γε τοὺς ἀπολαυστικούς ὁρῶντας ὅτι πολλὰς ἀφαιρᾷ τῶν ἡδονῶν τὸ γῆρας· ἢ τ' Ἀφροδίτῃ τοῖς γέρουσιν ἄχθεται· κατ' Εὐρι-

0.1095

πίδην (fr. 23), | ταύτας μάλιστα συνάγειν τὰς ἡδονάς, ὥσπερ εἰς πολιορκίαν ἄσηπτα σιτία καὶ ἄφθαρτα παρατιθεμένους, εἴτ' ἄγειν ἀφροδίσια τοῦ βίου καὶ μεθεόρτους καλὰς ἐν ἱστορίαις καὶ ποιήμασι διατρίβοντας ἢ προβλήμασι μουσικοῖς καὶ γεωμετρικοῖς. οὐ γὰρ ἂν ἐπῆλθεν αὐτοῖς εἰς νοῦν βαλέσθαι τὰς τυφλὰς καὶ νωδὰς ἐκείνας ψηλαφήσεις καὶ ἐπιπηδήσεις τοῦ ἀκολάστου μεμαθηκόσιν, εἰ μὴδὲν ἄλλο, γράφειν περὶ Ὀμήρου καὶ περὶ Εὐριπίδου, ὡς Ἀριστοτέλης καὶ Ἡρακλείδης καὶ Δικαίάρχος. ἀλλ' οἶμαι τοιούτων ἐφοδίων μὴ φροντίσαντες, τῆς δ' ἄλλης αὐτῶν πραγματείας ἀτερποῦς καὶ ξηρᾶς, ὥσπερ αὐτοὶ τὴν ἀρετὴν λέγουσιν, οὔσης ἡδεσθαι πάντως ἐθέλοντες, τοῦ δὲ σώματος ἀπαγορεύοντος, αἰσχροὶ καὶ ἄωρα πράττειν ὁμολογοῦσι, τῶν τε προτέρων ἡδονῶν ἀναμιμνήσκοντες ἑαυτοὺς καὶ χρώμενοι ταῖς παλαιαῖς ἀπορίᾳ προσφάτων ὥσπερ τεταριχευμέναις, καὶ νεκρὰς ἄλλας πάλιν καὶ τεθνηκυίας οἷον ἐν τέφρᾳ ψυχρᾷ τῇ σαρκὶ κινουῦντες παρὰ φύσιν καὶ ἀναζωπυροῦντες, ἅτε δὴ μὴδὲν οἰκεῖον ἡδὺ μὴδὲ χαρᾶς ἄξιον ἔχοντες ἐν τῇ ψυχῇ παρεσκευασμένον. Καίτοι τὰ ἄλλα μὲν ὡς ἡμῖν ἐπῆλθεν εἴρηται, μουσικὴν δ' ὅσας ἡδονὰς καὶ χάριτας οἷας φέρουσιν ἀποροντα παρ' ὄντινον ἕτερον ἀκροάμασι καὶ θεάμασι Διονυσιακοῖς, προβλήμασι δὲ μουσικοῖς καὶ κριτικῶν φιλολόγοις ζητήμασιν οὐδὲ παρὰ πότον διδοὺς χώραν, ἀλλὰ καὶ τοῖς φιλομούσοις τῶν βασιλέων παραινῶν στρατιωτικὰ διηγήματα καὶ φορτικὰς βωμολοχίας ὑπομένειν μᾶλλον ἐν τοῖς συμποσίοις ἢ λόγους περὶ μουσικῶν καὶ ποιητικῶν προβλημάτων περαιομένους. ταυτὶ γὰρ ἐτόλμησε γράφειν ἐν τῷ περὶ Βασιλείας, ὥσπερ Σαρδαναπάλῳ γράφων ἢ Νανάρῳ τῷ σατραπεύσαντι

Βαβυλῶνος, οὐδὲ γὰρ Ἰέρων γ' ἂν οὐδ' Ἀτταλος οὐδ' Ἀρχέλαος ἐπέισθησαν Εὐριπίδην καὶ Σιμωνίδην καὶ Μελανιππίδην καὶ Κράτητας καὶ Διοδότους ἀναστήσαντες ἐκ τῶν συμποσίων κατακλίνειν Κάρδακας καὶ Ἀγριάνας μεθ' ἑαυτῶν καὶ Καλλίας γελωτοποιούς καὶ Θρασωνίδας τινὰς καὶ Θρασυλέοντας, ὀλολυγμούς καὶ κροτοθορούβους ποιοῦντας. εἰ δὲ Πτολεμαῖος ὁ πρῶτος συναγαγὼν τὸ μουσεῖον τούτοις ἐνέτυχε τοῖς καλοῖς καὶ βασιλικοῖς παραγγέλμασιν, ἄρ' οὐκ ἂν εἶπε 'τοῖς Σαμίοις, ὦ Μοῦσα, τίς ὁ φθόνος;' Ἀθηναίων γὰρ οὐδενὶ πρέπει ταῖς Μούσαις οὕτως ἀπεχθάνεσθαι καὶ πολεμεῖν, ὅσα δὲ μὴ πεφίληκε Ζεὺς, ἀτύζονται βοᾶν Πιερίδων αἰόντα' (Pind. Pyth. 1, 13). τί λέγεις, ὦ Ἐπίκουρε; κιθαρωδῶν καὶ αὐλητῶν ἔωθεν ξένου περὶ μεταβολῶν καὶ Ἀριστοτέλους περὶ Ὀμήρου τὰ ὦτα καταλήψῃ ταῖς χερσὶ δυσχεραίνων καὶ βδελυττόμενος; εἴτ' οὐκ ἐμμελέστερον ἀποφαίνουσι τὸν Σκύθην Ἀτέαν, ὃς Ἰσμηνίου τοῦ αὐλητοῦ ληφθέντος αἰχμαλώτου καὶ παρὰ πότον αὐλήσαντος ὤμοσεν ἥδιον ἀκούειν τοῦ ἵππου χρεμετίζοντος; οὐχ ὁμολογοῦσι δὲ τῷ καλῷ πολεμεῖν τὸν ἄσπονδον καὶ ἀκήρυκτον πόλεμον, εἰ μηδεμία ἡδονὴ πρόσσεστι; τί σεμνὸν καὶ καθάριον ἀσπάζονται καὶ

0.1096

ἀγαπῶσιν; | οὐκ ἦν δὲ πρὸς τὸ ἡδέως ζῆν ἐπιεικέστερον μύρα καὶ θυμιάματα δυσχεραίνειν ὡς κάνθαροι καὶ γῦπες ἢ κριτικῶν καὶ μουσικῶν λαλιὰν βδελύττεσθαι καὶ φεύγειν; ποῖος γὰρ ἂν αὐλὸς ἢ κιθάρα διηρμοσμένη πρὸς ὦδὴν ἢ τίς χορὸς 'εὐρύοπα κέλαδον ἀκροσόφων ἀγνύμενον διὰ στομάτων' φθεγγόμενος οὕτως εὖφρανεν Ἐπίκουρον καὶ Μητροδώρον, ὡς Ἀριστοτέλη καὶ Θεόφραστον καὶ Δικαίαρχον καὶ Ἰερώνυμον οἱ περὶ χορῶν λόγοι καὶ διδασκαλιῶν καὶ τὰ [δι'] αὐλῶν προβλήματα καὶ ῥυθμῶν καὶ ἀρμονιῶν; οἷον διὰ τί τῶν ἴσων αὐλῶν ὁ στενότερος <ὀξύτερον, ὁ δ' εὐρύτερος> βαρύτερον φθέγγεται· καὶ διὰ τί, τῆς σύριγγος ἀνασπωμένης, πᾶσιν ὀξύνεται τοῖς φθόγγοις, κλινομένης δὲ πάλιν βαρύνεται, καὶ συναχθεὶς πρὸς τὸν ἕτερον <βαρύτερον>, διαχθεὶς δ' ὀξύτερον ἤχει· κατασκεδάσης, ὁ ἦχος τυφλοῦται, καὶ χαλκοῦν Ἀλέξανδρον ἐν Πέλλῃ βουλόμενον ποιῆσαι τὸ προσκῆνιον οὐκ εἶασεν ὁ τεχνίτης ὡς διαφθεροῦντα τῶν ὑποκριτῶν τὴν φωνήν· καὶ τί δήποτε τῶν γενῶν διαχεῖ τὸ χρωματικόν, ἢ δ' ἀρμονία συνίστησιν. ἦθη δὲ ποιητῶν καὶ πλάσματα καὶ διαφοραὶ χαρακτήρων καὶ λύσεις ἀποριῶν ἐν τῷ πρέποντι καὶ γλαφυρῷ τὸ οἰκεῖον ἅμα καὶ πιθανὸν ἔχουσαι τὸ τοῦ Ξενοφῶντος ἐκεῖνο μοι δοκοῦσι (Cyn. 5, 33) καὶ τὸν ἐρῶντα ποιεῖν ἐπιλανθάνεσθαι τοσοῦτον ἡδονῇ κρατοῦσιν. Ἦς οὐ μέτεστι τούτοις, ὡς δὲ φασιν οὐδὲ βούλονται μετεῖναι· κατατείναντες δὲ τὸ θεωρητικὸν εἰς τὸ σῶμα καὶ κατασπάσαντες ὥσπερ μολιβδίσι ταῖς τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίαις οὐδὲν ἀπολείπουσιν ἵπποκόμων ἢ ποιμένων χόρτον ἢ καλάμην ἢ τινα πόαν προβαλλόντων, ὡς ταῦτα βόσκεισθαι καὶ τρώγειν προσῆκον αὐτῶν τοῖς θρέμμασιν. ἢ γὰρ οὐχ οὕτως ἀξιοῦσι τὴν ψυχὴν ταῖς τοῦ σώματος ἡδοναῖς κατασυβωτεῖν, ὅσον ἐλπῖσαι τι περὶ σαρκὸς ἢ παθεῖν ἢ μνημονεῦσαι χαίρουσαν, οἰκεῖον δὲ μηδὲν ἡδὺ μηδὲ τερπνὸν ἐξ αὐτῆς λαμβάνειν μηδὲ ζητεῖν ἑῶντες; καίτοι τί γένοιτ' ἂν ἀλογώτερον ἢ δυοῖν ὄντοιν, ἐξ ὧν ὁ ἄνθρωπος πέφυκε, σώματος καὶ ψυχῆς, ψυχῆς δὲ τάξιν ἡγεμονικωτέραν ἐχούσης, σώματος μὲν ἰδίον τι καὶ κατὰ φύσιν καὶ οἰκεῖον ἀγαθὸν εἶναι, ψυχῆς δὲ μηθέν, ἀλλὰ τῷ συγχαίρουσαν, αὐτὴν δ' ἀκίνητον ἐξ ἀρχῆς καὶ ἀπαθῆ καὶ μηδὲν αἰρετὸν ἔχουσαν μηδ' ὀρεκτὸν ὅλως μηδὲ χαρτόν; ἢ γὰρ ἀπλῶς ἀποκαλυψαμένους ἔδει σαρκοποιεῖν τὸν ἄνθρωπον ὅλον, ὥσπερ ἔνιοι ποιοῦσι τὴν τῆς ψυχῆς οὐσίαν ἀναιροῦντες, ἢ δύο φύσεις ἐν ἡμῖν διαφόρους ἀπολιπόντας ἴδιον ἀπολιπεῖν ἑκατέρας καὶ ἀγαθὸν καὶ κακὸν καὶ οἰκεῖον καὶ ἀλλότριον· ὥσπερ ἀμέλει καὶ τῶν αἰσθήσεων ἑκάστη πρὸς ἴδιόν τι πέφυκεν αἰσθητόν, εἰ καὶ πάνυ συμπαθοῦσιν ἀλλήλαις. ἔστι δὲ τῆς ψυχῆς ἴδιον αἰσθητήριον ὁ νοῦς, ὃ μηθέν οἰκεῖον ὑποκεῖσθαι, μὴ θέαμα μὴ κίνημα μὴ πάθος συγγενὲς οὐ τυγχάνουσα χαίρειν πέφυκε, πάντων ἀλογώτατόν ἐστιν· εἰ μὴ τι νῆ Δία λέληθα συνεπισυκοφαντῶν τοὺς ἄνδρας.' Κἀγὼ πρὸς αὐτόν 'οὐχ ἡμῖν γε κριταῖς' ἔφην, 'ἀλλὰ πάσης ἀφεῖσαι τῆς ἐπηρείας, ὥστε θαρρῶν

τὰ λοιπὰ τοῦ λόγου πέραινε. ‘πῶς;’ εἶπεν· ‘οὐ γὰρ Ἀριστόδημος ἡμᾶς, εἰ σὺ παντάπασιν ἀπηγόρευκας, διαδέξεται;’ |

0.1097 ‘πάνυ μὲν οὖν’ εἶπεν ὁ Ἀριστόδημος, ‘ὅταν ἀποκάμης ὥσπερ οὗτος ἔτι δ’ ἀκμάζων, ὦ μακάριε, χρῆσαι σεαυτῷ, [καὶ] μὴ δοκῆς ἀπομαλθακίζεσθαι. ‘καὶ μὴν’ ὁ Θέων εἶπε ‘πάνυ ῥάδιόν ἐστι τὸ λειπόμενον· λείπεται δὲ τὸ πρακτικὸν ὅσας ἡδονὰς ἔχει διελθεῖν. αὐτοὶ δὲ δήπου λέγουσιν ὡς τὸ εὖ ποιεῖν ἥδιόν ἐστι τοῦ <εὖ> πάσχειν. εὖ δὲ ποιεῖν ἐστι μὲν ἀμέλει καὶ διὰ λόγων, τὸ δὲ πλεῖστον ἐν πράξει καὶ μέγιστον, ὡς τοῦνομα τῆς εὐεργεσίας ὑφηγεῖμεν’ ἔφη ‘τούτου λέγοντος, οἷας φωνὰς ἀφῆκεν Ἐπίκουρος, οἷα δὲ γράμματα τοῖς φίλοις ἔπεμψεν, ὕμνων καὶ μεγαλύνων Μητροδώρον, ὡς εὖ τε καὶ νεανικῶς ἐξ ἄστεως ἄλαδε κατέβη Μιθρῇ τῷ Σύρῳ βοηθήσων, καὶ ταῦτα πράξαντος οὐθὲν τότε τοῦ Μητροδώρου. τίνας οὖν οἰόμεθα καὶ πηλίκας ἡδονὰς εἶναι τὰς Πλάτωνος, ὁπηνίκα Δίων ὁρμήσας ἀπ’ αὐτοῦ κατέλυσε Διονύσιον καὶ Σικελίαν ἠλευθέρωσε; τίνας δ’ Ἀριστοτέλους, ὅτε τὴν πατρίδα κειμένην ἐν ἐδάφει πάλιν ἀνέστησε καὶ κατήγαγε τοὺς πολίτας; τίνας δὲ Θεοφράστου καὶ Φαίνιου τοὺς τῆς πατρίδος ἐκκοψάντων τυράννους; ἰδίᾳ μὲν γὰρ ὅσοις ἐβοήθησαν ἀνδράσιν, οὐ πυροὺς διαπέμποντες οὐδ’ ἀλφίτων μέδιμνον, ὡς Ἐπίκουρος ἐνίοις ἔπεμψεν, ἀλλὰ φεύγοντας διαπραξάμενοι κατελθεῖν καὶ δεδεμένους λυθῆναι καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας ἐστερημένους ἀπολαβεῖν, τί ἂν λέγοι τις ὑμῖν ἀκριβῶς εἰδόσιν; ἀλλὰ τὴν ἀτοπίαν οὐδὲ βουλόμενον ἐστι τοῦ ἀνθρώπου παρελθεῖν, τὰς μὲν Θεμιστοκλέους καὶ Μιλτιάδου πράξεις ὑπὸ πόδας τιθεμένου καὶ κατευτελίζοντος, ὑπὲρ ἑαυτοῦ δὲ ταυτὶ τοῖς φίλοις γράφοντος· ‘δαιμονίως τε καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐπεμελήθητε ἡμῶν τὰ περὶ τὴν τοῦ σίτου κομιδὴν καὶ οὐρανομήκη σημεῖα ἐνδέδειχθε τῆς πρὸς ἐμὲ εὐνοίας.’ ὥστ’, εἴ τις ἐξεῖλε τὸ σιτάριον ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ φιλοσόφου, ‘Ὅτι μὲν οὖν καὶ πρὸς τὰς τοῦ σώματος ἡδονὰς ἡ φύσις δεῖται χορηγίας πολυτελοῦς καὶ οὐκ ἔστιν ἐν μάζῃ καὶ φακῇ τὸ ἥδιστον, ἀλλ’ ὄψα καὶ θάσια καὶ μύρα· ‘καὶ πεπτὰ καὶ κροτητὰ τῆς ξουθοπτέρου πελάνῳ μελίσσης ἀφθόνως δεδευμένα’ (Eur. fr. 467) ζητοῦσιν αἱ τῶν ἀπολαυστικῶν ὀρέξεις, καὶ πρὸς γε τούτοις εὐπρεπεῖς καὶ νέας γυναῖκας, οἷα Λεόντιον καὶ Βοίδιον καὶ Ἡδεῖα καὶ Νικίδιον ἐνέμοντο περὶ τὸν κῆπον, ἀφῶμεν. ταῖς μέντοι τῆς ψυχῆς χαραῖς ὁμολογουμένως μέγεθος ὑποκεῖσθαι δεῖ πράξεων καὶ κάλλος ἔργων ἀξιολόγων, εἰ μέλλουσι μὴ διάκενοι μηδ’ ἀγεννεῖς καὶ κορασιώδεις ἀλλ’ ἐμβριθεῖς ἔσεσθαι καὶ βέβαιοι καὶ μεγαλοπρεπεῖς. τὸ δὲ περὶ τοῦ πρὸς εὐπαθείας ἐπαίρεσθαι ναυτῶν δίκην ἀφροδίσια ἀγόντων καὶ μέγα φρονεῖν, ὅτι νοσῶν νόσον ἀσκίτην τινὰς ἐστιάσεις φίλων συνῆγε καὶ οὐκ ἐφθόνει τῆς προσαγωγῆς τοῦ ὕγρου τῷ ὕδρωπι καὶ τῶν ἐσχάτων Νεοκλέους λόγων μεμνημένος ἐτήκετο τῇ μετὰ δακρύων ἰδιοτρόπῳ ἡδονῇ, ταῦτ’ οὐδεὶς ἂν ὑγιαίνοντων εὐφροσύνας ἀληθεῖς ἢ χαρὰς ὀνομάσειεν, ἀλλ’ εἴ τις ἔστι καὶ ψυχῆς Σαρδάνιος γέλως, ἐν τούτοις ἔστι τοῖς παραβιασμοῖς καὶ κλαυσιγέλωσιν. εἰ δ’ οὖν ταῦτα φήσει τις εὐφροσύνας καὶ χαρὰς, σκόπει τὰς ὑπερβολὰς τῶν ἡδονῶν ἐκείνων· |

0.1098 ‘ἡμετέραις βουλαῖς Σπάρτη μὲν ἐκείρατο δόξαν’ καὶ ‘οὗτός τοι Ῥώμης ὁ μέγας, ξένε, πατρίδος ἀστήρ’ καὶ ‘δίζω, ἢ σε θεὸν μαντεύσομαι ἢ ἄνθρωπον.’ ὅταν δὲ λάβω τὰ Θρασυβούλου καὶ Πελοπίδου πρὸ ὀφθαλμῶν κατορθώματα καὶ τὸν ἐν Πλαταιαῖς Ἀριστείδην ἢ τὸν ἐν Μαραθῶνι Μιλτιάδην, ἐνταῦθα κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (VII 139) ‘ἐξείργομαι’ γνώμην εἰπεῖν, ὅτι τῷ πρακτικῷ βίῳ τὸ ἡδὺ πλεόν ἢ τὸ καλὸν ἔστι. μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ Ἐπαμεινώνδας εἰπὼν, ὡς φασιν, ἥδιστον αὐτῷ γενέσθαι τὸ τοὺς τεκόντας ζῶντας ἐπιθεῖν τὸ ἐν Λεύκτροις τρόπαιον αὐτοῦ στρατηγοῦντος. παραβάλωμεν οὖν τῇ Ἐπαμεινώνδου μητρὶ τὴν Ἐπικούρου, χαίρουσαν ὅτι τὸν υἱὸν ἐπέιδεν εἰς τὸ κηπίδιον ἐνδεδυκότα καὶ κοινῇ μετὰ τοῦ Πολυαίνου παιδοποιούμενον ἐκ τῆς Κυζικηνῆς ἑταίρας. τὴν μὲν γὰρ Μητροδώρου μητέρα καὶ τὴν ἀδελφὴν ὡς ὑπερέχαιρον ἐπὶ τοῖς γάμοις αὐτοῦ <καὶ> ταῖς πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἀντιγραφαῖς, ἐκ τῶν βιβλίων δήπου δηλὸν ἐστίν. ‘ἀλλ’ ἡδέως τε βεβιωκέναι καὶ βρυάζειν καὶ καθυμνεῖν τὸν ἑαυτῶν βίον ἐκκραυγάζοντες

λέγουσι.· καὶ γὰρ οἱ θεράποντες ὅταν Κρόνια δειπνῶσιν ἢ Διονύσια κατ' ἀγρὸν ἄγωσι περιόντες, οὐκ ἂν αὐτῶν τὸν ὀλολυγμὸν ὑπομείναις καὶ τὸν θόρυβον, ὑπὸ χαρμονῆς καὶ ἀπειροκαλίας τοιαῦτα ποιούντων καὶ φθεγγομένων “κλίθητι καὶ πίωνμεν· οὐ καὶ σιτία πάρεστιν; ὧ δύστηνε, μὴ σαυτῷ φθόνει.· οἱ δ' εὐθὺς ἡλάλαξαν, ἐν δ' ἐκίρνατο οἶνος· φέρων δὲ στέφανον ἀμφέθηκέ τις ὕμνεϊτο δ' αἰσχυρῶς κλῶνα πρὸς καλὸν δάφνης ὁ Φοῖβος οὐ προσωδὰ· τὴν τ' ἐναύλιον ὠθῶν τις ἐξέκλαγξε σύγκοιτον φίλην.· ἥ γὰρ οὐ τοῦτοις ἔοικε τὰ Μητροδώρου πρὸς τὸν ἀδελφὸν γράφοντος (fr. 41)· ‘οὐδὲν δεῖ σῶζειν τοὺς Ἑλληνας οὐδ' ἐπὶ σοφία στεφάνων παρ' αὐτῶν τυγχάνειν, ἀλλ' ἐσθίειν καὶ πίνειν οἶνον, ὧ Τιμόκρατες, ἀβλαβῶς τῇ γαστρὶ καὶ κεχαρισμένως.· καὶ πάλιν πού φησιν ἐν τοῖς αὐτοῖς γράμμασιν ὡς ‘καὶ ἐχάρην καὶ ἐθαρσυνάμην, ὅτι ἔμαθον παρ' Ἐπικούρου ὁρθῶς γαστρὶ χαρίζεσθαι’ (fr. 42)· καὶ ‘περὶ γαστέρα γάρ, ὧ φυσιολόγε Τιμόκρατες, τὸ ἀγαθόν’ (fr. 40). καὶ γὰρ ὅλον οἱ ἄνθρωποι τῆς ἡδονῆς τὸ μέγεθος καθάπερ κέντρῳ καὶ διαστήματι τῇ γαστρὶ περιγράφουσι, λαμπρᾶς δὲ καὶ βασιλικῆς καὶ φρόνημα ποιούσης μέγα καὶ φῶς καὶ γαλήνην ἀληθῶς εἰς ἅπαντας ἀναχεομένην χαρὰς οὐκ ἔστι μετασχεῖν βίον ἀνέξοδον καὶ ἀπολίτευτον καὶ ἀφιλάνθρωπον καὶ ἀνενθουσίαστον εἰς τιμὴν καὶ χάριν ἀνελομένους. οὐ γάρ τι φαῦλον ἢ ψυχὴ καὶ μικρὸν οὐδ' ἀγεννές ἐστιν οὐδ' ὥσπερ οἱ πολυποδες ἄχρι τῶν ἐδωδίων ἐκτείνει τὰς <πλεκτάνας λὸν ὁρμῶν καὶ τὴν ἐπὶ τῷ καλῷ τιμὴν καὶ χάριν ‘οὐκ ἔστιν αὐτῶν μέτρον ὁ τοῦ βίου χρόνος’, ἀλλὰ τοῦ παντὸς αἰῶνος ἐπιδραττόμενον τὸ φιλότιμον καὶ φιλάνθρωπον ἐξαμιλλᾶται ταῖς πράξεσι καὶ ταῖς χάρισιν ἡδονὰς ἀμυχανοῦς ἐχούσαις, ἃς οὐδὲ φεύγοντες οἱ χρηστοὶ διαφεύγειν δύνανται, πανταχόθεν αὐτοῖς ἀπαντώσας καὶ περιεχομένας, ὅταν εὐφραίνωσι πολλοὺς εὐεργετοῦντες, ‘ἐρχόμενον δ' ἀνὰ ἄστρ' ἰδοὺς θεὸν ὡς εἰσορόωσιν’ (θ 173). ὁ γὰρ οὕτω διαθείς ἑτέρους, ὥστε καὶ χαίρειν καὶ γάνυσθαι καὶ ποθεῖν ἄψασθαι καὶ προσαγορεῦσαι, δηλὸς ἐστὶ καὶ τυφλῷ μεγάλας ἔχων ἐν ἑαυτῷ καὶ καρπούμενος

0.1099 ἡδονάς. | ὅθεν οὐδὲ κάμνουσιν ὠφελοῦντες οὐδ' ἀπαγορεύουσιν, ἀλλὰ τοιαύτας αὐτῶν ἀκούομεν φωνάς ‘πολλοῦ σε θνητοῖς ἄξιον τίκτει πατήρ’ καὶ ‘μὴ γε παυσώμεσθα δρῶντες εὖ βροτοῦσ’ (Trag. adesp. 410). καὶ τί δεῖ περὶ τῶν ἄκρως ἀγαθῶν λέγειν; εἰ γὰρ τινι τῶν μέσως φαύλων μέλλοντι θνήσκειν ὁ κύριος, ἥτοι θεὸς ἢ βασιλεὺς, ὥραν ἐπιδοίῃ μίαν, ὥστε χρησάμενον αὐτῇ πρὸς τινὰ καλὴν πράξιν ἢ πρὸς ἀπόλαυσιν εὐθὺς τελευτᾶν, τίς ἂν ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ βούλοιο μᾶλλον Λαῖδι συγγενέσθαι καὶ πιεῖν οἶνον Ἀριούσιον ἢ κτείνας Ἀρχίαν ἐλευθερῶσαι τὰς Θήβας; ἐγὼ μὲν οὐδένα νομίζω. καὶ γὰρ τῶν μονομάχων ὁρῶ τοὺς μὴ παντάπασι θηριώδεις ἀλλ' Ἑλληνας, ὅταν εἰσιέναι μέλλωσι, προκειμένων πολλῶν ἐδεσμάτων καὶ παρακατατιθεμένων καὶ τοὺς οἰκέτας ἐλευθεροῦντας ἢ τῇ γαστρὶ χαριζομένους. Ἀλλὰ καί, εἴ τι μέγα περὶ τὰς τοῦ σώματος ἡδονάς, κοινόν ἐστι δήπου τοῦτο τοῖς πρακτικῶν πράγμασι· καὶ γὰρ ‘οἶτον ἔδουσιν’ καὶ ‘πίνουσιν αἶθοπα οἶνον’ καὶ μετὰ φίλων ἐστιῶνται πολὺ γ' οἶμαι προθυμότερον ἀπὸ τῶν ἀγώνων καὶ τῶν ἔργων, ὡς Ἀλέξανδρος καὶ Ἀγησίλαος καὶ νῆ Δία Φωκίων καὶ Ἐπαμεινώνδας, ἢ καθάπερ οὗτοι πρὸς πῦρ ἀλειψάμενοι καὶ τοῖς φορείοις ἀτρέμα διασεισθέντες, ἀλλὰ καταφρονοῦσι τούτων ἐν ἐκείναις ταῖς μείζουσιν ὄντες. τί γὰρ ἂν λέγοι τις Ἐπαμεινώνδαν οὐκ ἐθελήσαντα δειπνεῖν, ὡς ἑώρα πολυτελέστερον τῆς οὐσίας τὸ δεῖπνον, ἀλλ' εἰπόντα πρὸς τὸν φίλον ‘ἐγὼ ζ' ὥμην θύειν οὐχ ὑβρίζειν’; ὅπου καὶ Ἀλέξανδρος ἀπεώσατο τῆς Ἰλίου τοὺς μαγεῖρους αὐτὸς εἰπὼν ἔχειν ἀμείνονας ὀψοποιούς, πρὸς μὲν ἄριστον τὴν νυκτοπορίαν πρὸς δὲ δεῖπνον τὴν ὀλιγαριστίαν· Φιλόξενον δὲ γράψαντα περὶ παίδων καλῶν, εἰ πρίηται, μικρὸν ἐδέησε τῆς ἐπιτροπῆς ἀποστῆσαι. καίτοι τίνι μᾶλλον ἐξῆν; ἀλλ', ὥσπερ φησὶν Ἱπποκράτης (Aph. II 46) δυοῖν πόνων τὸν ἥττονα ὑπὸ τοῦ μείζονος ἀμαυροῦσθαι, καὶ τῶν ἡδονῶν τὰς σωματικὰς αἰ πράκτικαὶ καὶ φιλότιμοι τῷ χαίροντι τῆς ψυχῆς δι' ὑπερβολὴν καὶ μέγεθος ἐναφανίζουσι καὶ κατασβεννύουσιν. Εἰ τοίνυν, ὥσπερ λέγουσι, τὸ μεμνηθῆναι τῶν

προτέρων ἀγαθῶν μέγιστόν ἐστι πρὸς τὸ ἡδέως ζῆν, Ἐπικούρῳ μὲν οὐδ' ἂν εἷς ἡμῶν πιστεύσειεν ὅτι ταῖς μεγίπετο τῇ μνήμῃ τῶν ἀπολελαυσμένων πρότερον ἡδονῶν. εἰκόνα γὰρ ὄψεως ἐν βυθῷ συνταραχθέντι καὶ κλύδωνι μᾶλλον ἂν τις ἢ μνήμην ἡδονῆς διαμειδιῶσαν ἐν σφυγμῷ τοσοῦτῳ καὶ σπαραγμῷ σώματος ἐπινοήσῃ. τὰς δὲ τῶν πράξεων μνήμας οὐδεὶς ἂν οὐδὲ βουληθεὶς ἐκστήσειεν ἑαυτοῦ. πότε[ρον] γὰρ ἢ πῶς οἶόν τ' ἦν ἐπιλαθέσθαι τῶν Ἀρβήλων τὸν Ἀλέξανδρον ἢ τοῦ Λεοντιάδου τὸν Πελοπίδαν ἢ τῆς Σαλαμῖνος τὸν Θεμιστοκλέα; τὴν μὲν γὰρ ἐν Μαραθῶνι μάχην ἄχρι νῦν Ἀθηναῖοι καὶ τὴν ἐν Λεύκτροις Θηβαῖοι καὶ νῆ Δί' ἡμεῖς τὴν Δαΐφάντου περὶ Ὑάμπολιν ἐορτάζομεν, ὡς ἴστε, καὶ θυσίων καὶ τιμῶν ἢ Φωκίς ἐμπέπλησται, καὶ οὐδεὶς ἔστιν ἡμῶν, ἐφ' οἷς αὐτὸς βέβρωκεν ἢ πέπωκεν οὕτως ἡδόμενος ὡς ἐφ' οἷς ἐκεῖνοι κατῴρθωσαν. ἐννοεῖν οὖν πάρεστι, πόση τις εὐφροσύνη καὶ χαρὰ καὶ γηθοσύνη συνεβίωσεν αὐτοῖς τοῖς τούτων δημιουργοῖς, ὧν ἐν ἔτεσι πεντακοσίοις καὶ πλείοσιν οὐκ ἀποβέβληκεν ἡ μνήμη τὸ εὐφραῖνον. Ἐκ μὴν ἀπὸ δόξης γίνεσθαι τινὰς ἡδονὰς Ἐπίκουρος

0.1100

ὡμολόγει. | τί δ' οὐκ ἔμελλεν αὐτὸς οὕτως σπαργῶν περιμανῶς καὶ σφαδάζων πρὸς δόξαν, ὥστε μὴ μόνον ἀπολέγεσθαι τοὺς καθηγητὰς μηδὲ Δημοκρίτῳ τῷ τὰ δόγματα ῥήμασιν αὐτοῖς ἀφαιρουμένῳ ζυγομαχεῖν περὶ συλλαβῶν καὶ κεραιῶν, σοφὸν δὲ μηδένα φάναι πλὴν αὐτοῦ γεγονέναι καὶ τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ γράφειν ὡς Κωλώτης μὲν αὐτὸν ἀτόμους ἔσχευεν ἐν ἑαυτῇ τοιαύτας, οἷαι συνελθοῦσαι σοφὸν ἂν ἐγέννησαν; εἴτ' οὐχ ὥσπερ Καλλικρατίδας ἔλεγε τὸν Κόνωνα μοιχεύειν τὴν θάλασσαν, οὕτως ἂν τις εἴποι τὸν Ἐπίκουρον αἰσχρῶς καὶ κρύφα πειρᾶν καὶ παραβιάζεσθαι τὴν δόξαν, οὐ τυγχάνοντα φανερώς ἀλλ' ἐρῶντα καὶ κατατεινόμενον; ὥσπερ γὰρ ὑπὸ λιμοῦ τὰ σώματα τροφῆς μὴ παρούσης ἀναγκάζεται παρὰ φύσιν ὑφ' αὐτῶν τρέφεσθαι, τοιοῦτον ἡ φιλοδοξία ποιεῖ κακὸν ἐν ταῖς ψυχαῖς, ὅταν ἐπαίνων πεινῶντες παρ' ἐτέρων μὴ τυγχάνωσιν, αὐτοὺς ἑαυτοὺς ἐπαινεῖν· ἀλλ' οἳ γε πρὸς ἔπαινον οὕτως καὶ δόξαν ἔχοντες ἄρ' οὐχ ὁμολογοῦσι μεγάλας ἡδονὰς προΐεσθαι δι' ἀσθένειαν ἢ μαλακίαν φεύγοντες ἀρχὰς καὶ πολιτείας καὶ φιλίας βασιλέων, ἀφ' ὧν τὰ μεγάλα καὶ λαμπρὰ εἰς τὸν βίον γίνεσθαι ἔφη Δημόκριτος; οὐ γὰρ ἂν τινὰ πείσειεν ἀνθρώπων ὁ τὴν Νεοκλέους μαρτυρίαν καὶ τὴν Κωλώτου προσκύνῃσιν ἐν τοσοῦτῳ λόγῳ τιθέμενος καὶ ἀγαπῶν, ὡς οὐκ ἂν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κροτηθεὶς Ὀλυμπίασιν ἐξεμάνῃ καὶ ἀνωλόλυξε, μᾶλλον δ' ὄντως ὑπὸ χαρᾶς ἤρθη κατὰ τὸν Σοφοκλέα (fr. 784) 'γραΐας ἀκάνθης πάππος ὡς φουσώμενος'. εἴ γε μὴν τὸ εὐδοξεῖν ἡδύ, τὸ ἀδοξεῖν δῆπου λυπηρόν· ἀδοξότερον δ' ἀφιλίας ἀπραξίας ἀθεότητος ἡδυπαθείας ὀλιγωρίας οὐθέν ἐστι. ταῦτα δὲ πάντες ἄνθρωποι πλὴν αὐτῶν ἐκείνων τῇ αἰρέσει προσεῖναι νομίζουσιν. 'ἀδίκως' φήσει τις. ἀλλὰ τὴν δόξαν οὐ τὴν ἀλήπρνοια καὶ γονέων πρὸς ἔκγονα στοργὴ καὶ ἀγάπῃς καὶ πολιτεία καὶ ἡγεμονία καὶ τὸ ἄρχειν ἐνδοξόν ἐστι καὶ εὐκλεές, οὕτως ἀνάγκη τοὺς λέγοντας, ὡς οὐ δεῖ σῶζειν τοὺς Ἑλληνας ἀλλ' ἐσθίειν καὶ πίνειν ἀβλαβῶς τῇ γαστρὶ καὶ κεχαρισμένως, ἀδοξεῖν καὶ κακοὺς νομίζεσθαι, νομιζομένους δὲ τοιούτους ἀνιᾶσθαι καὶ ζῆν ἀτερπῶς, εἴ γε δὴ τὸ καλὸν ἡδύ καὶ τὴν εὐδοξίαν ἡγοῦνται. Ταῦτ' εἰπόντος τοῦ Θέωνος, ἐδόκει καταπαῦσαι τὸν περίπατον, καὶ καθάπερ εἰώθειμεν ἐπὶ τῶν βάθρων καθεζόμενοι πρὸς τοῖς εἰρημένους ἡμεν σιωπῇ, χρόνον οὐ πολύν. ὁ γὰρ Ζεῦξιππος ἀπὸ τῶν εἰρημένων ἐννοήσας 'τίς' ἔφη 'τὰ λειπόμενα τῷ λόγῳ προσποδίδωσι; καὶ γὰρ οὐπω <τὸ> προσῆκον ἔχει τέλος. αὐτὸς <δ>' ἄρτι μαντικῆς μνησθεὶς καὶ προνοίας ὑποβέβληκε *** ταῦτα γὰρ οὐχ ἥκιστα φασιν οἱ ἄνδρες ἡδονὴν καὶ γαλήνην καὶ θάρσος αὐτοῖς παρασκευάζειν εἰς τὸν βίον, ὥστε δεῖ τι λεχθῆναι καὶ περὶ τούτων. ὑπολαβὼν δ' ὁ Ἀριστόδημος 'ἀλλὰ περὶ ἡδονῆς μὲν εἴρηται σχεδόν' εἶπεν, 'ὡς εὐτυχῶν καὶ κατορθῶν ὁ λόγος αὐτῶν φόβον ἀφαιρεῖ τινὰ καὶ δεισιδαιμονίαν, εὐφροσύνην δὲ καὶ χαρὰν ἀπὸ τῶν θεῶν οὐκ ἐνδίδωσιν· ἀλλ' οὕτως ἔχειν ποιεῖ πρὸς αὐτοὺς τῷ μὴ ταράττεσθαι

0.1101

μηδὲ χαίρειν, | ὥς πρὸς τοὺς Ὑρκανούς ἢ Ἰχθυοφάγους ἔχομεν, οὔτε χρηστὸν οὐθὲν οὔτε φαῦλον ἀπ’ αὐτῶν προσδοκῶντες. εἰ δὲ δεῖ προσθεῖναι τι τοῖς εἰρημένοις, ἐκεῖνό ροῦσι λύπας καὶ δάκρυα καὶ στεναγμούς ἐπὶ ταῖς τῶν φίλων τελευταῖς μάχονται καὶ λέγουσι τὴν εἰς τὸ ἀπαθὲς καθεστῶσαν ἀλυπίαν ἄφ’ ἑτέρου κακοῦ μείζονος ὑπάρχειν, ὡμότητος ἢ δοξοκοπίας ἀκράτου καὶ λύσσης· διὸ πάσχειν τι βέλτιον εἶναι καὶ λυπεῖσθαι καὶ νῆ Δία λιπαίνειν τοὺς ὀφθαλμούς καὶ τήκεσθαι, καὶ ὅσα δὴ παθαινομένοις γράφοντες ὑγροὶ τινες εἶναι καὶ φιλικοὶ δοκοῦσι. ταῦτα γὰρ ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς Ἐπικουρος εἶρηκε καὶ περὶ τῆς Ἥγησιάννακτος τελευτῆς πρὸς Σωσίθεον τὸν πατέρα γράφων καὶ Πύρσωνα τὸν ἀδελφὸν τοῦ τεθνηκότος. ἔναγχος γὰρ κατὰ τύχην τὰς ἐπιστολὰς διῆλθον αὐτοῦ· καὶ λέγω μιμούμενος, ὥς οὐχ ἥττον ἐστὶ κακὸν ἀθεότης ὡμότητος καὶ δοξοκοπίας, εἰς ἣν ἄγουσιν ἡμᾶς οἱ τὴν χάριν ἐκ τοῦ θεοῦ μετὰ τῆς ὀργῆς ἀναιροῦντες. βέλτιον γὰρ ἐνυπάρχειν τι καὶ συγκεκριᾶσθαι τῇ περὶ θεῶν δόξῃ κοινὸν αἰδοῦς καὶ φόβου πάθος, ἢ [που] τοῦτο φεύγοντας μὴτ’ ἐλπίδα μῆτε χάριν ἑαυτοῖς μῆτε θάρσος ἀγαθῶν παρόντων μῆτε τινὰ δυστυχοῦσιν ἀποστροφὴν πρὸς τὸ θεῖον ἐναπολείπεσθαι. Δεῖ μὲν γὰρ ἀμέλει τῆς περὶ θεῶν δόξης ὥσπερ ὄψεως λήμην ἀφαιρεῖν τὴν δεισιδαιμονίαν· εἰ δὲ τοῦτ’ ἀδύνατον, μὴ συνεκκόπτειν μηδὲ τυφλοῦν τὴν πίστιν, ἣν οἱ πλεῖστοι περὶ θεῶν ἔχουσιν. αὕτη δ’ ἐστὶν οὐ φοβερὰ τις οὐδὲ σκυθρωπή, καθάπερ οὗτοι πλάττουσι, διαβάλλοντες τὴν πρόνοιαν ὥσπερ παισὶν Ἑμπουσαν ἢ Ποινὴν ἀλιτηριώδη καὶ τραγικὴν ἐπικρεμαμένην. ἀλλ’ <οὐκ> ὀλίγοι μὲν τῶν ἀνθρώπων δεδίασι τὸν θεόν, οἷς οὐκ ἄμεινον μὴ δεδιέναι· δεδιότες γὰρ ὥσπερ ἄρχοντα χρηστοῖς ἥπιον ἐπαχθῇ δὲ φαύλοις ἐνὶ φόβῳ, δι’ ὃν οὐκ ἀδικοῦσι, πολλῶν ἐλευθεροῦνται τῶν ἐπὶ τῷ ἀδικεῖν, καὶ παρ’ αὐτοῖς ἀτρέμα τὴν κακίαν ἔχοντες οἷον ἀπομαραινόμενην ἥττον ταραττονται τῶν χρωμένων αὐτῇ καὶ τολμώντων εἴτ’ εὐθύς δεδιότων καὶ μεταμελομένων. ἢ δὲ τῶν πολλῶν καὶ ἀμαθῶν καὶ οὐ πάνυ μοχθηρῶν διάθεσις πρὸς τὸν θεὸν ἔχει μὲν ἀμέλει τῷ σεβομένῳ καὶ τιμῶντι μεμιγμένον τινὰ σφυγμὸν καὶ φόβον, ἢ καὶ δεισιδαιμονία κέκληται, μυριάκις δὲ πλεῖον ἐστὶ καὶ μείζον αὐτῇ τὸ εὐέλπι καὶ περιχαρὲς καὶ πᾶσαν εὐπραξίαν ὄνησιν ὥς ἐκ θεῶν οὖσαν εὐχόμενον καὶ δεχόμενον. δῆλον δὲ τεκμηρίοις τοῖς μεγίστοις· οὔτε γὰρ διατριβαὶ τῶν ἐν ἱεροῖς οὔτε καιροὶ τῶν ἑορτασμῶν οὔτε πράξεις οὔτ’ ὄψεις εὐφραίνουσιν ἕτεροι μᾶλλον ὢν ὀρῶμεν ἢ δρῶμεν αὐτοὶ περὶ τοὺς θεοὺς, ὀργιάζοντες ἢ χορεύοντες ἢ θυσίαις παρόντες καὶ τελεταῖς. οὐ γὰρ ὥς τυράννοις τισὶν ἢ δεινοῖς κολασταῖς ὁμιλοῦσα τῆνικαῦτα ἡ ψυχὴ περίλυπός ἐστι καὶ ταπεινὴ καὶ δύσθυμος, ὅπερ εἰκὸς ἦν· ἀλλ’ ὅπου μάλιστα δοξάζει καὶ διανοεῖται παρεῖναι τὸν θεόν, ἐκεῖ μάλιστα λύπας καὶ φόβους καὶ τὸ φροντίζειν ἀπωσαμένη τῷ ἡδομένῳ μέχρι μέθης καὶ παιδιᾶς καὶ γέλωτος ἀφήσιν ἑαυτήν. ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς, ὥς ὁ ποιητὴς εἶρηκε (Callim. fr. an. 386 Schn.) ‘καὶ τε γέρων καὶ γρῆς, ἐπὶ χρυσῇ Ἀφροδίτῃ μνήσωνται, καὶ τοῖσιν ἐπηέρθη φίλον ἦτορ,’ ἐν δὲ πομπαῖς καὶ θυσίαις οὐ μόνον γέρων καὶ γρῆς οὐδὲ πένης καὶ ἰδιώτης ἀλλὰ ‘καὶ παχυσκελὴς ἀλετρὶς πρὸς μύλην κινουμένη’ (fr. iamb. adesp. 28 D.) | καὶ οἰκότριβες καὶ θῆτες ὑπὸ γήθους καὶ χαρμοσύνης ἀναφέρονται· πλουσίοις τε καὶ βασιλεῦσιν ἐστιάσεις καὶ πανδαίσια τινὲς πάρεισιν <αἰ>, αἰ δ’ ἐφ’ ἱεροῖς καὶ θηηπολίσαις, καὶ ὅταν ἔγγιστα τοῦ θεοῦ τῇ ἐπινοίᾳ ψαύειν δοκῶσι μετὰ τιμῆς καὶ σεβασμοῦ, πολὺ διαφέρουσιν ἡδονὴν καὶ χάριν ἔχουσι. ταύτης οὐδὲν ἀνδρὶ μέτεστιν ἀπεγνωκότι τῆς προνοίας. οὐ γὰρ οἶνου πλῆθος οὐδ’ ὀπτησις κρεῶν τὸ εὐφραίνειν ἐστὶν ἐν ταῖς ἑορταῖς, ἀλλ’ ἐλπίς ἀγαθὴ καὶ δόξα τοῦ παρεῖναι τὸν θεὸν εὐμενῇ καὶ δέχεσθαι τὰ γινόμενα κεχαρισμένως. αὐλὸν μὲν γὰρ ἐνίων ἑορτῶν καὶ στέφανον ἀφαιροῦμεν, θεοῦ δὲ θυσίᾳ μὴ παρόντος πρὸς ἱερῶν ἀποδοχὴν ἄθεόν ἐστι καὶ ἀνεόρταστον καὶ ἀνενθουσίαστον τὸ λειπόμενον· μᾶλλον δὲ <τὸ> ὅλον ἀτερπὲς αὐτῷ καὶ λυπηρόν· ὑποκρίνεται γὰρ εὐχὰς καὶ προσκυνήσεις οὐθὲν δεόμενος διὰ φόβον τῶν πολλῶν καὶ φθέγγεται φωνὰς ἐναντίας οἷς φιλοσοφεῖ· καὶ θύων μὲν ὥς μαγεῖρῳ παρέστηκεν τῷ ἱερεῖ σφάττοντι, θύσας δ’ ἅπεισι λέγων τὸ

0.1102

Μενάνδρειον (fr. 750) 'ἔθνον οὐ προσέχουσιν οὐδέν μοι θεοῖς· οὕτως γὰρ Ἐπίκουρος οἶεται δεῖν σχηματίζεσθαι καὶ μὴ καταφρονεῖν μηδ' ἀπεχθάνεσθαι τοῖς πολλοῖς, οἷς χαίρουσιν ἕτεροι πράττοντας, αὐτοὺς δυσχεραίνοντας· πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμ' ὁδυνηρὸν ἔφυ· χαίροντας ἀλλὰ φοβουμένους οἶονται θυσίαις καὶ τελεταῖς ὀμιλεῖν, μὴθὲν ἐκείνων αὐτοὶ διαφέροντες, εἴ γε δὴ διὰ φόβον τὰ αὐτὰ δρῶσιν, οὐδ' ἐλπίδος χρηστῆς ὅσον ἐκείνοι μεταλαγχάνοντες, ἀλλὰ μόνον δεδιότες καὶ ταραττόμενοι μὴ φανεροὶ γένωνται τοὺς πολλοὺς παραλογιζόμενοι καὶ φενακίζοντες· ἐφ' οὗς καὶ τὰ περὶ θεῶν καὶ ὁσιότητος αὐτοῖς βιβλία συντέτακται, 'ἐλικτὰ καὶ οὐδὲν ὑγιὲς ἀλλὰ πᾶν πέριξ' (Eur. Andr. 448) ἐπαμπεχομένοις καὶ ἀποκρυπτομένοις διὰ φόβον ἃς ἔχουσι δόξας, καὶ μὴν μετὰ γε τοὺς πονηροὺς καὶ τοὺς πολλοὺς τρίτον ἤδη σκεψώμεθα τὸ βέλτιστον ἀνθρώπων καὶ θεοφιλέστατον γένος ἐν ἡλικαῖς ἡδοναῖς <καθεστᾶσιν> καθαραῖς περὶ θεοῦ δόξαις συνόντες, ὡς πάντων μὲν ἡγεμῶν ἀγαθῶν πάντων δὲ πατὴρ καλῶν ἐκείνός ἐστι, καὶ φαῦλον οὐθὲν ποιεῖν αὐτῷ θέμις ὥσπερ οὐδὲ πάσχειν. 'ἀγαθὸς γὰρ ἐστίν, ἀγαθῷ δὲ περὶ οὐδενὸς ἐγγίνεται φθόνος, οὔτε φόβος οὔτ' ὀργὴ ἢ μῖσος· οὐδὲ γὰρ θερμοῦ τὸ ψύχειν ἀλλὰ <τὸ> θερμαίνειν, ὥσπερ οὐδ' ἀγαθοῦ τὸ βλάπτειν. ὀργὴ δὲ χάριτος καὶ χόλος εὐμενείας καὶ τοῦ φιλανθρώπου καὶ φιλόφρονος τὸ δυσμενὲς καὶ ταρακτικὸν ἀπωτάτω τῇ φύσει τέτακται· τὰ μὲν γὰρ ἀρετῆς καὶ δυνάμεως τὰ δ' ἀσθενείας ἐστὶ καὶ φαυλότητος. οὐ τοίνυν ὀργαῖς, <ὅτι> καὶ χάρισι, συνέχεται τὸ θεῖον, ἀλλ' ὅτι χαρίζεσθαι καὶ βοηθεῖν πέφυκεν, ὀργίζεσθαι καὶ κακῶς ποιεῖν οὐ πέφυκεν. ἀλλ' ὁ μὲν μέγας ἐν οὐρανῷ Ζεὺς πτηνὸν ἄρμα ἐλαύνων ἄνω πρῶτος πορεύεται, διακοσμῶν πάντα καὶ ἐπιμελούμενός, τῶν δ' ἄλλων θεῶν ὁ μὲν ἐστίν Ἐπιδῶτης ὁ δὲ Μειλίχιος ὁ δ' Ἀλεξίκακος· ὁ δ' Ἀπόλλων 'κατεκρίθη θνατοῖς ἀγανώτατος ἔμμεν' ὡς Πίνδαρός φησι (fr. 149). πάντα δὲ τῶν θεῶν κατὰ τὸν Διογένη, καὶ κοινὰ τὰ τῶν φίλων, καὶ φίλοι τοῖς θεοῖς οἱ ἀγαθοί, καὶ τὸν θεοφιλεῖ μὴ τι εὖ πράττειν ἢ θεοφιλεῖ <μὴ> εἶναι τὸν σώφρονα καὶ δίκαιον ἀδύνατόν ἐστιν. ἄρά γε δίκης ἐτέρας οἶεσθε δεῖσθαι τοὺς ἀναι-

0.1103

ροῦντας τὴν πρόνοιαν, | οὐχ ἱκανὴν ἔχειν ἐκκόπτοντας ἑαυτῶν ἡδονὴν καὶ χαρὰν τοσαύτην, ὅση πάρεστι τοῖς οὕτω διακειμένοις πρὸς τὸ δαιμόνιον; ἢ τῷ μὲν Ἐπικούρῳ καὶ Μητροδώρῳ καὶ Πολύαινος καὶ Ἀριστόβουλος 'ἐκθάρσημα' καὶ 'γῆθοσ' ἦσαν, ὧν τοὺς πλείστους θεραπεύων νοσοῦντας ἢ καταθρηνῶν ἀποθνήσκοντας διετέλεσε, Λυκοῦργος δ' ὑπὸ τῆς Πυθίας προσαγορευθεὶς 'Ζηνὶ φίλος καὶ πᾶσιν Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι' καὶ Σωκράτης οἰόμενος αὐτῷ διαλέγεσθαι τὸ δαιμόνιον ὑπ' εὐμενείας καὶ Πίνδαρος ἀκούων ὑπὸ τοῦ Πανδὸς ἄδεσθαι τι μέλος ὧν αὐτὸς ἐποίησε μετρίως ἔχαιρεν; ἢ Φορμίων τοὺς Διοσκόρους ἢ τὸν Ἀσκληπιὸν Σοφοκλῆς ξενίζειν αὐτὸς τε πειθόμενος αὐτοῖς ὀνόμασι διαμνημονεῦσαι. 'οὔτοι γάρ' φησὶν 'οἱ πάντα μὲν εἰδότες πάντα δὲ δυνάμενοι θεοὶ οὕτω μοι φίλοι εἰσίν, ὡς διὰ τὸ ἐπιμελεῖσθαι μου οὐποτε λήθω αὐτοὺς οὔτε νυκτὸς οὔθ' ἡμέρας ὅποι ἂν ὀρμῶμαι οὔθ' ὅ τι ἂν μέλλω πράττειν· διὰ δὲ τὸ προειδέναι καὶ ὅ τι ἐξ ἐκάστου ἀποβήσεται σημαίνουσι, πέμποντες ἀγγέλους φήμας καὶ ἐνύπνια καὶ οἰωνούς.' Καλὰ μὲν οὖν εἰκὸς εἶναι καὶ τὰ γινόμενα παρὰ τῶν θεῶν· τὸ δὲ γίνεσθαι διὰ τῶν θεῶν ταῦτ' αὐτὸ μεγάλην ἡδονὴν ποιεῖ καὶ θάρσος ἀμήχανον καὶ φρόνημα καὶ χαρὰν οἷον αὐγὴν ἐπιγελῶσαν τοῖς ἀγαθοῖς, οἱ δ' ἄλλως ἔχοντες τῆς μὲν εὐτυχίας τὸ ἥδιον κολοῦνται, ταῖς δὲ δυστυχίαις ἀποστροφὴν οὐκ ἀπολείπουσιν, ἀλλ' εἰς μίαν καταφυγὴν καὶ λιμένα πράττοντες κακῶς τὴν διάλυσιν καὶ τὴν ἀναισθησίαν ἀποβλέπουσιν· ὥσπερ εἴ τις ἐν πελάγει καὶ χειμῶνι θαρρυνῶν ἐπιστὰς λέγοι μήτε τινὰ τὴν ναῦν ἔχειν κυβερνήτην μήτε τοὺς Διοσκόρους αὐτοῖς ἀφίξεσθαι 'ἐπερχόμενόν τε μαλάζοντας βίαιον πόντον ὠκείας τ' ἀνέμων ῥιπᾶς, οὐδὲν δ' ὅμως εἶναι δεινόν, ἀλλ' ὅσον οὐδέπω καταποθήσεσθαι τὴν ναῦν ὑπὸ τῆς θαλάττης ἢ συντριβήσεσθαι ταχὺ πρὸς πέτρας ἐκπεσοῦσαν. οὗτος γὰρ ἐστίν ὁ Ἐπικουρείος λόγος ἐν νόσοις δειναῖς καὶ πόνοις ὑπερβάλλουσιν· 'ἐλπίζεις τι χρηστὸν παρὰ θεῶν δι'

εὐσέβειαν; τετύφωσαι· τὸ γὰρ μακάριον καὶ ἄφθαρτον οὐτ' ὀργαῖς οὔτε χάρισι συνέχεται. βέλτιόν τι τῶν ἐν τῷ βίῳ μετὰ τὸν φαγεῖν με καὶ χαίρειν κελεύεις; ὅτι νῆ Δία χειμαζομένῳ τὸ ναυάγιον ἐγγύς ἐστιν· ὁ γὰρ πόνος ὁ ὑπερβάλλων συνάψει θανάτῳ· καίτοι νεὼς μὲν ἐκπεσὼν ἐπιβάτης διαλυθείσης ἐπ' ἐλπίδος ὀχεῖται τινος ὡς γῆ προσέξων τὸ σῶμα καὶ διανηξόμενος, τῆς δὲ τούτων φιλοσοφίας ἔκβασις οὕπῃ φαίνεται ἄλως πολιοῖο θύραζε· (ε 410) τῇ ψυχῇ, ἀλλ' εὐθύς ἠφάνισται καὶ διέσπαρται καὶ προαπόλωλε τοῦ σώματος· ὥσθ' ὑπερχαίρειν τὸ πάνσοφον τοῦτο δόγμα καὶ θεῖον παραλαβοῦσαν, ὅτι τοῦ κακῶς πράττειν πέρας ἐστὶν αὐτῇ τὸ ἀπολέσθαι καὶ φθαρῆναι καὶ μηδὲν εἶναι. Ἀλλὰ γάρ· ἔφη πρὸς ἐμὲ βλέψας· εὐηθὲς ἐστὶ καὶ περὶ τούτου λέγειν ἡμᾶς, σοῦ πρῶην ἀκηκοότας ἱκανῶς διαλεγομένου πρὸς τοὺς ἀξιοῦντας τὸν Ἐπικούρου λόγον τοῦ Πλάτωνος περὶ ψυχῆς ῥάονας καὶ ἡδίους ἡμᾶς ποιεῖν πρὸς θάνατον· ὑπολαβὼν οὖν ὁ Ζεῦξιππος· εἶθ' οὕτως· ἔφη· δι' ἐκεῖνον ἀτελὴς ὁ λόγος ἔσται, καὶ φοβηθησόμεθα ταυτολογεῖν πρὸς Ἐπικούρον λέγοντες; ἥκιστα· ἔφην ἐγώ· καὶ δις γὰρ ὁ δεῖ καλὸν ἐστὶν ἀκοῦσαι κατ' Ἐμπε-

0.1104 δοκλέα (B 25). | πάλιν οὖν ὁ Θέων ἡμῖν παρακλητέος· οὐ γὰρ αὐτὸν οἶμαι <παρέργωσ> παρεῖναι τοῖς τότε λεχθεῖσιν, ἀλλὰ καὶ νέος ἐστὶ καὶ οὐ δέδιε μὴ λήθης εὐθύνας ὑπόσχη· Καὶ ὁ Θέων ὥσπερ ἐκβιασθεῖς ἄλλ' εἰ δοκεῖ ταῦτα· ἔφη· ποιεῖν, οὐ μιμήσομαι σε, ὦ Ἀριστόδημε. σὺ μὲν γὰρ ἐφοβήθης τὰ τούτου λέγειν, ἐγὼ δὲ χρήσομαι τοῖς σοῖς. ὀρθῶς γάρ μοι διαιρεῖν ἔδοξας εἰς τρία γένη τοὺς ἀνθρώπους, τὸ τῶν ἀδίκων καὶ πονηρῶν, δεύτερον δὲ τὸ τῶν πολλῶν καὶ ἰδιωτῶν, τρίτον δὲ τὸ τῶν ἐπιεικῶν καὶ νοῦν ἐχόντων. οἱ μὲν οὖν ἄδικοι καὶ πονηροὶ τὰς καθ' ἑαυτοῦ δίκας καὶ τιμωρίας δεδιότες καὶ φοβούμενοι κακουργεῖν καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον ἡσυχίαν ἄγοντες ἥδιον βιώσονται καὶ ἀταρακτότερον. οὐ γὰρ Ἐπικούρος ἄλλω τινὶ τῆς ἀδικίας οἶεται δεῖν ἀπείργειν ἢ φόβῳ κολάσεων. ὥστε καὶ προσεμφορητέον ἐκείνοις τῆς δεισιδαιμονίας καὶ κινητέον ἐπ' αὐτοὺς ἅμα τὰ ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς δείματα καὶ χάσματα καὶ φόβους καὶ ὑπονοίας, εἰ μέλλουσιν ἐκπλαγέντες ὑπὸ τούτων ἐπιεικέστερον ἔχειν καὶ πραότερον. λυσιτελεῖ γὰρ αὐτοῖς τὰ μετὰ τὸν θάνατον φοβούμενοις μὴ ἀδικεῖν ἢ ἀδικοῦσιν ἐπισφαλῶς ἐν τῷ βίῳ διάγειν καὶ περιφόβως. τοῖς δὲ πολλοῖς <ἱκανῇ> καὶ ἄνευ φόβου περὶ τῶν ἐν ἑαυτοῦ ἢ παρὰ τὸ μυθῶδες τῆς αἰδιότητος ἐλπίς. καὶ ὁ πόθος τοῦ εἶναι, πάντων ἐρώτων πρεσβύτατος ὢν καὶ μέγιστος, ἡδοναῖς ὑπερβάλλει καὶ γλυκυθυμίαις τὸ παιδικὸν ἐκεῖνο δέος. ἢ καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ φίλους ἀποβάλλοντες εἶναι· που μᾶλλον ἐθέλουσι καὶ διαμένειν κακοπαθοῦντας ἢ παντάπασιν ἐξηρῆσθαι καὶ διεφθάρθαι καὶ γεγονέναι τὸ μῆθ' ἡδέως δὲ τῶν ὀνομάτων τοῦ μεθίστασθαι τὸν θνήσκοντα καὶ μεταλλάττειν καὶ ὅσα δηλοῖ μεταβολὴν ὄντα τῆς ψυχῆς οὐ φθορὰν τὸν θάνατον ἀκροῶνται καὶ λέγουσιν οὕτως· αὐτὰρ ἐγὼ κάκεῖθι φίλου μεμνήσομ' ἐταίρου· (X 390) καὶ· τί σοι πρὸς Ἑκτορ' ἢ γέροντ' εἴπω πόσιν;· (Eur. Hec. 422). ἐκ δὲ τούτου παρατροπῆς γενομένης καὶ ὅπλα καὶ σκευὴ καὶ ἱμάτια συνήθη τοῖς τεθνηκόσι καὶ ὡς ὁ Μίνως τῷ Γλαύκῳ, Ἑρητικούς ἀύλους θανοῦσι κῶλα ποικίλης νεβροῦ· (Trag. adesp. 419) συνθάπτοντες ἥδιον ἔχουσι. κἄν τι δόξωσιν αἰτεῖν καὶ ποθεῖν ἐκείνους, χαίρουσιν ἐπιδιδόντες· ὥσπερ ὁ Περίανδρος τῇ γυναικὶ τὸν κόσμον ὡς δεομένη καὶ ῥίγῳιν λεγοῦση συγκατέκαυσεν. οἱ δ' Αἰακοὶ καὶ Ἀσκάλαφοι καὶ Ἀχέροντες οὐ πάνυ διαταράττουσιν, οἷς γε καὶ χοροὺς καὶ θεάτρα καὶ μοῦσαν ἡδομένοις παντοδαπὴν γενομένου δεδώκασιν. ἀλλ' ἐκεῖνο τοῦ θανάτου τὸ πρόσωπον ὡς φοβερόν καὶ σκυθρωπὸν καὶ σκοτεινὸν ἅπαντες ὑποδειμαίνουσι, τὸ τῆς ἀναισθησίας καὶ λήθης καὶ ἀγνοίας· καὶ πρὸς τὸ ἀπόλωλε· καὶ τὸ ἀνήρηται· καὶ τὸ οὐκ ἔστι· ταρασσονται καὶ δυσανασχετοῦσι τούτων λεγομένων· (fr. mel. chor. adesp. 16 D.)· τὸ ἔπειτα κείσεται βαθυδένδρῳ ἐν χθονὶ συμποσίῳν τε καὶ λυρᾶν ἄμοιρος ἰαχᾶς τε παντερπέος αὐλῶν· καὶ (I 408)· ἀνδρὸς δὲ ψυχὴ πάλιν ἐλθεῖν οὔτε λείστη οὐθ' ἐλετή, ἐπεὶ ἄρ' κεν ἀμείψεται ἔρκος ὁδόντων· ἦν καὶ προεπισφάττουσιν οἱ ταυτὶ λέγοντες· ἅπαξ αἰῶνα μηκέτ' εἶναι· καὶ γὰρ τὸ

παρὸν ὡς μικρὸν μᾶλλον δὲ μὴδ' ὅτιοῦν πρὸς τὸ σύμπαν ἀτιμάσαντες ἀναπόλαυστον
προΐενται, καὶ ὀλιγωροῦσιν ἀρετῆς καὶ πράξεως οἷον ἐξαθυμοῦντες καὶ καταφρονοῦντες
ἑαυτῶν ὡς ἐφημέρων καὶ ἀβεβαίων καὶ πρὸς οὐθὲν ἀξιόλογον γεγονότων. |

0.1105

τὸ γάρ 'ἀναισθητεῖν τὸ διαλυθὲν καὶ μὴθὲν εἶναι πρὸς ἡμᾶς τὸ ἀναισθητοῦν' οὐκ ἀναιρεῖ τὸ τοῦ
θανάτου δέος ἀλλ' ὥσπερ ἀπόδειξιν αὐτοῦ προστίθῃσιν. αὐτὸ γὰρ τοῦτ' ἐστὶν ὃ δέδοικεν ἡ
φύσις· 'ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε' (H 99), τὴν εἰς τὸ μὴ φρονοῦν μὴδ'
αἰσθανόμενον διάλυσιν τῆς ψυχῆς, ἣν Ἐπίκουρος εἰς κενὸν καὶ ἀτόμους διασπορὰν ποιῶν ἔτι
μᾶλλον ἐκκόπτει τὴν ἐλπίδα τῆς ἀφθαρσίας, δι' ἣν ὀλίγου δέω λέγειν πάντας εἶναι καὶ πάσας
προθύμους τῷ Κερβέρῳ διαδάκνεσθαι καὶ φορεῖν εἰς τὸν τρητόν, ὅπως ἐν τῷ εἶναι μόνον
διαμένωσι μὴδ' ἀναιρεθῶσι. καίτοι ταῦτα μὲν, ὥσπερ ἔφην, οὐ πάνυ πολλοὶ δεδίασι, μητέρων
ὄντα καὶ τιτθῶν δόγματα καὶ λόγους μυθῶδεις, οἱ δὲ καὶ δεδιότες τελετάς τινας αὖ πάλιν καὶ
καθαρμοὺς οἴονται βοηθεῖν, οἷς ἀγνισάμενοι διατελεῖν ἐν Ἄιδου παίζοντες καὶ χορεύοντες ἐν
τόποις αὐγῇ καὶ πνεῦμα καθαρὸν καὶ φέγγος ἔχουσιν. ἡ δὲ τοῦ ζῆν στέρησις ἐνοχλεῖ καὶ νέους
καὶ γέροντας· 'δυσέρωτες γὰρ φαίνόμεθ' ὄντες ὡς Εὐριπίδης φησὶν (Hipp. 193). οὐδὲ ῥαδίως
οὐδ' ἀλύπως ἀκούομεν 'ὡς ἄρ' εἰπόντα μιν τηλαυγὲς ἀμβρόσιον ἐλασίππου πρόσωπον
ἀπέλιπεν ἀμέρας' (fr. mel. chor. adesp. 29 D.). διὸ τῇ δόξῃ τῆς ἀθανασίας συναναιροῦσι τὰς
ἡδίστας ἐλπίδας καὶ μεγίστας τῶν πολλῶν. τί δῆτα τῶν ἀγαθῶν οἴομεθα καὶ βεβιωκότων
ὁσίως καὶ δικαίως, <οἱ> κακὸν μὲν οὐθὲν ἐκεῖ τὰ δὲ κάλλιστα καὶ θεϊότατα προσδοκῶσι;
πρῶτον μὲν γάρ, <ὡς> ἀθληταὶ στέφανον οὐκ ἀγωνιζόμενοι λαμβάνουσιν ἀλλ'
ἀγωνισάμενοι καὶ νικήσαντες, οὕτως ἡγούμενοι τοῖς ἀγαθοῖς τὰ νικητήρια τοῦ βίου μετὰ τὸν
βίον ὑπάρχειν θαυμάσιον οἷον φρονοῦσι τῇ ἀρετῇ πρὸς ἐκείνας τὰς ἐλπίδας· ἐν αἷς ἐστὶ καὶ τοὺς
νῦν ὑβρίζοντας ὑπὸ πλούτου καὶ δυνάμεως καὶ καταγελῶντας ἀνοήτως τῶν κρείττωνων
ἐπιδεῖν ἀξίαν δίκην τίνοντας. ἔπειτα τῆς ἀληθείας καὶ θεάς τοῦ ὄντος οὐδεὶς ἐνταῦθα τῶν
ἐρώντων ἐνέπλησεν ἑαυτὸν ἱκανῶς, οἷον δι' ὀμίχλης ἢ νέφους τοῦ σώματος ὑγρῷ καὶ
ταραττομένῳ τῷ λογισμῷ χρώμενος, ἀλλ' ὄρνιθος δίκην ἄνω βλέποντες ὡς ἐκπησόμενοι τοῦ
σώματος εἰς μέγα τι καὶ λαμπρόν, εὐσταλῇ καὶ ἐλαφρὰν ποιοῦσι τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῶν θνητῶν,
τῷ φιλοσοφεῖν μελέτῃ χρώμενοι τοῦ ἀποθνήσκειν. οὕτως μέγα τι καὶ τέλεον ὄντως ἀγαθὸν
ἡγοῦνται τὴν τελευτήν, ὡς βίον ἀληθῆ βιωσομένην ἐκεῖ τὴν ψυχὴν, οὐχ ὕπαρ νῦν ζῶσαν ἀλλ'
ὄνειράσιν ὅμοια πάσχουσιν. εἰ τοίνυν 'ἡδὺ πανταχόθεν ἡ φίλου μνήμη τεθνηκότος', ὥσπερ
'Ἐπικούρουτ' αἰσθησις, αὐτοῖς δὲ συνέσεσθαι πάλιν ἀληθῶς καὶ τὸν φίλον πατέρα καὶ τὴν φίλην
μητέρα καὶ πού γυναικα χρηστὴν ὄψεσθαι μὴ προσδοκῶντες μὴδ' ἔχοντες ἐλπίδα τῆς ὁμιλίας
ἐκείνης καὶ φιλοφροσύνης, ἣν ἔχουσιν οἱ τὰ αὐτὰ Πυθαγόρᾳ καὶ Πλάτῳ καὶ Ὀμήρῳ περὶ
ψυχῆς δοξάζοντες. ὥ δ' ὅμοιον ἐστὶν αὐτῶν τὸ πάθος, Ὅμηρος ὑποδεδήλωκεν, εἰδῶλον τοῦ
Αἰνείου καταβαλὼν εἰς μέσον τοῖς μαχομένοις ὡς τεθνηκός, εἶθ' ὕστερον αὐτὸν ἐκεῖνον
ἀναδείξας 'ζῶν καὶ ἀρτεμέα προσιόντα καὶ μένος ἐσθλὸν ἔχοντα' τοῖς φίλοις, 'οἱ δ' ἐχάρησαν'
φησί, καὶ

0.1106

τὸ εἰδῶλον μεθέμενοι περιέσχον αὐτόν. | οὐκοῦν καὶ ἡμεῖς τοῦ λόγου δεικνύοντες, ὡς ἔστιν
ἐντυχεῖν ἀληθῶς τοῖς τεθνεῶσι καὶ τῷ <φρονοῦντι καὶ> φιλοῦντι τοῦ φρονοῦντος αὐτοῦ
καὶ φιλοῦντος ἄψασθαι καὶ συγγενέσθαι, *** μὴ δυναμένους μὴδ' ἀπορρίψαι τὰ εἰδῶλα πάντα
καὶ τοὺς φλοιούς, ἐφ' οἷς ὀδυρόμενοι καὶ κενοπαθοῦντες διατελοῦσιν. Ἄνευ δὲ τούτου, οἱ μὲν
ἐτέρου βίου τὸν θάνατον ἀρχὴν κρείττονος νομίζοντες, ἐάν τ' ἐν ἀγαθοῖς ᾧσι, μᾶλλον ἡδοναί
μείζονα προσδοκῶντες· ἂν τε μὴ κατὰ γνώμην τῶν ἐνταῦθα τυγχάνωσιν, οὐ πάνυ
δυσχεραίνουσιν, ἀλλ' αἱ τῶν μετὰ τὸν θάνατον ἀγαθῶν καὶ καλῶν ἐλπίδες ἀμηχάνους ἡδονὰς
καὶ προσδοκίας ἔχουσαι πᾶν μὲν ἔλλειμμα πᾶν δὲ πρόσκρουσμα τῆς ψυχῆς ἐξαλείφουσι καὶ οἷς
δ' ὁ βίος εἰς ἀναισθησίαν περαίνει καὶ διάλυσιν, τούτοις ὁ θάνατος οὐ τῶν κακῶν μεταβολὴν

<ἀλλὰ τῶν ἀγαθῶν ἀποβολήν> ἐπιφέρων, ἀμφοτέροις μὲν ἐστὶ λυπηρός, μᾶλλον <δὲ>
 τοῖς εὐτυχοῦσιν ἢ τοῖς ἐπιπόνως ζῶσι; τούτων μὲν γὰρ ἀποκόπτει τὴν ἄδηλον ἐλπίδα τοῦ
 πράξειν ἄμεινον, ἐκείνων δὲ βέβαιον ἀγαθόν, τὸ ἡδέως ζῆν, ἀφαιρεῖται. καὶ καθάπερ οἶμαι τὰ
 μὴ χρηστὰ τῶν φαρμάκων ἀλλ' ἀναγκαῖα, κουφίζοντα τοὺς νοσοῦντας ἐπιτρίβει καὶ
 λυμαίνεται τοὺς ὑγιαίνοντας, οὕτως ὁ Ἐπικούρου λόγος τοῖς μὲν ἀθλίως ζῶσιν οὐκ εὐτυχὴ τοῦ
 κακῶς πράσσειν τελευτὴν ἐπαγγέλλεται τὴν διάλυσιν καὶ ἀναίρεσιν τῆς ψυχῆς, τῶν δὲ
 φρονίμων καὶ σοφῶν καὶ βρυόντων ἀγαθοῖς παντάπασιν κολοῦει τὸ εὐθυμον, ἐκ τοῦ ζῆν
 μακαρίως εἰς τὸ μὴ ζῆν μὴδ' εἶναι καταστρέφων. αὐτόθεν μὲν <οὖν> ἐστὶ δηλον, ὡς ἀγαθῶν
 ἀποβολῆς ἐπίνοια λυπεῖν πέφυκεν, ὅσον ἐλπίδες βέβαιοι καὶ ἀπολαύσεις εὐφραίνουσι
 παρόντων. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ λέγουσιν αὐτοῖς κακῶν ἀπαύστων <καὶ> ἀορίστων λυθεῖσαν
 ὑποψίαν ἀγαθὸν βεβαιοτάτον καὶ ἡδιστον ἀπολιπεῖν τὴν ἐπίνοιαν τοῦ λελῦσθαι· καὶ τοῦτο
 ποιεῖν τὸν Ἐπικούρου λόγον, ἰστάντα τοῦ θανάτου τὸ δέος ἐν τῇ διαλύσει τῆς ψυχῆς. εἴπερ οὖν
 ἡδιστόν ἐστιν ἀπαλλαγὴ προσδοκίας κακῶν ἀπείρων, πῶς οὐκ ἀνιαρὸν αἰωνίων ἀγαθῶν
 ἐλπίδος στερεῖσθαι καὶ τὴν ἀκροτάτην εὐδαιμονίαν ἀποβαλεῖν; ἀγαθὸν μὲν γὰρ οὐδετέροις,
 ἀλλὰ πᾶσι τοῖς οὕσι τὸ μὴ εἶναι παρὰ φύσιν καὶ ἀλλότριον· ὧν δ' ἀφαιρεῖ τὰ τοῦ παραμύθιον
 ὥσπερ ἀποδιδράσκοντες, καὶ τὸνναντίον, οἷς ἐξ ἀγαθῶν εἰς τὸ μηδὲν μεταβολή, φοβερώτατον
 ὁρῶσι τέλος, ἐν ᾧ παύσεται τὸ μακάριον. οὐ γὰρ ὡς ἀρχὴν ἐτέρου τὴν ἀναισθησίαν δέδιεν ἢ
 φύσιν, ἀλλ' ὅτι τῶν παρόντων ἀγαθῶν στέρησίς ἐστι. τὸ γὰρ 'οὐ πρὸς ἡμᾶς' παντὸς ἀναιρέσει
 τοῦ ἡμετέρου γινόμενον ἤδη πρὸς ἡμᾶς ἐστὶ τῇ ἐπινοίᾳ, καὶ τὸ ἀναισθητόν οὐ λυπεῖ τότε τοὺς
 μὴ ὄντας, ἀλλὰ τοὺς ὄντας εἰς τὸ μὴ εἶναι βαπτομένους ὑπ' αὐτοῦ καὶ μηδαμῶς ἐκδυσομένους.
 ὅθεν οὐδ' ὁ Κέρβερος οὐδ' ὁ Κωκυτὸς ἀόριστον ἐποίησε τοῦ θανάτου τὸ δέος, ἀλλ' ἢ τοῦ μὴ
 ὄντος ἀπειλή, μεταβολὴν εἰς τὸ εἶναι πάλιν οὐκ ἔχουσα τοῖς φθαρεῖσι· 'δὶς γὰρ οὐκ ἐστὶ
 γενέσθαι, δεῖ δὲ τὸν αἰῶνα μὴ εἶναι' κατ' Ἐπίκουρον. εἰ γὰρ ἐστὶ πέρας τῷ <εἶναι τὸ> μὴ
 εἶναι, τοῦτο δ' ἀπέραντον καὶ ἀμετάστατον, εὐρηται κακὸν αἰώνιον ἢ τῶν ἀγαθῶν στέρησις
 ἀναισθησίᾳ μηδέποτε παυσομένη. καὶ σοφώτερος Ἡρόδοτος εἰπὼν ὡς 'ὁ θεὸς γλυκὺν γεύσας
 τὸν αἰῶνα φθονερός ἐν

0.1107 αὐτῷ ὧν φαίνεται (VII 46), | καὶ μάλιστα τοῖς εὐδαιμονεῖν δοκοῦσιν, οἷς δέλεάρ ἐστὶ λύπης τὸ
 ἡδύ, γενομένοις ὧν στερήσονται. τίνα γὰρ εὐφροσύνην ἢ ἀπόλαυσιν καὶ βρυασμὸν οὐκ ἂν
 ἐκκρούσειε καὶ καταποντίσειεν ἐμπίπτουσα συνεχῶς ἢ ἐπίνοια τῆς ψυχῆς ὥσπερ εἰς πέλαγος
 ἀχανὲς τὸ ἄπειρον ἐκχεομένης, τῶν ἐν ἡδονῇ τιθεμένων τὸ καλὸν καὶ μακάριον; εἰ δὲ ἤδη καὶ
 μετ' ἀλγηδόνης, ὥσπερ Ἐπίκουρος οἶεται, τοῖς πλείστοις ἀπόλλυσθαι συμβαίνει, παντάπασιν
 ἀπαρηγόρητός ἐστιν ὁ τοῦ θανάτου φόβος, εἰς ἀγαθῶν στέρησιν διὰ κακῶν ἄγοντος. Καὶ πρὸς
 ταῦτα μὲν οὐκ ἀποκαμοῦνται μαχόμενοι καὶ βιαζόμενοι πάντας ἀνθρώπους, ἀγαθὸν μὲν
 ἡγεῖσθαι τὴν τῶν κακῶν ἀποφυγὴν, κακὸν δὲ μηκέτι νομίζειν τὴν τῶν ἀγαθῶν στέρησιν·
 ἐκεῖνο δ' ὁμολογοῦσι, τὸ μηδεμίαν ἐλπίδα μηδὲ χαρὰν ἔχειν τὸν θάνατον ἀλλ' ἀποκεκόφθαι
 πᾶν τὸ ἡδύ καὶ τὸ ἀγαθόν. ἐν ᾧ χρόνῳ πολλὰ καλὰ καὶ μεγάλα καὶ θεῖα προσδοκῶσιν οἱ τὰς
 ψυχὰς ἀνωλέθρους εἶναι διανοούμενοι καὶ ἀφθάρτους ἢ μακράς τινας χρόνων περιόδους νῦν
 μὲν ἐν γῇ νῦν δ' ἐν οὐρανῷ περιπολούσας, ἄχρις οὗ συνδιαλυθῶσι τῷ κόσμῳ, μεθ' ἡλίου καὶ
 σελήνης εἰς πῦρ νοερὸν ἀναφθεῖσαι. τοιαύτην χώραν ἡδονῶν τοσοῦτων Ἐπίκουρος
 ἐκτέμνεται, καὶ ἐπὶ ταῖς ἐκ θεῶν ἐλπίσιν, ὥσπερ εἴρηται, καὶ χάρισιν ἀναιρεθεῖσαις τοῦ
 θεωρητικοῦ τὸ φιλομαθὲς καὶ τοῦ πρακτικοῦ τὸ φιλότιμον ἀποτυφλώσας εἰς στενὸν τι κομιδῇ
 καὶ οὐδὲ καθαρὸν τὸ ἐπὶ τῇ σαρκὶ τῆς ψυχῆς χαῖρον συνέστειλε καὶ κατέβαλε τὴν φύσιν, ὡς
 μεῖζον ἀγαθὸν τοῦ τὸ κακὸν φεύγειν